

**RAPORTI I TRETË I PËRKOHSHËM
DHE PËRFUNDIMTAR I PROJEKTIT
PËR AKTIVITETET DHE RASTET
NËN KOMPETENCËN E
PROKURORISË SPECIALE PUBLIKE
(PSP)**

Monitorim i rasteve:
Analizë e çështjeve të përzgjedhura

Organizata për Siguri dhe
Bashkëpunim në Evropë
Misioni në Shkup

Përmbajtja e këtij raporti është përgatitur nga Misioni i OSBE-së në Shkup. Gjetjet dhe konkluzionet e shprehura të autorëve nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e donatorëve.

Shtypja e këtij raporti u mundësua nga fondet të siguruara nga Byroja e Departamentit të Shtetit për Çështje Ndërkombëtare të Narkotikëve dhe Zbatimit të Ligjit (INL) të Shteteve të Bashkuara, dhe nga Ambasada e Kanadasë.

Ky projekt u financua nga kontributet jashtë - buxhetore të siguruara nga Byroja e Departamentit të Shtetit për Çështje Ndërkombëtare të Narkotikëve dhe Zbatimit të Ligjit (INL) të Shteteve të Bashkuara, Qeverisë së Holandës dhe Ambasadës të Kanadasë.

Përmbajtja

PËRMBLEDHJE.....	5
KAPITULLI I.....	8
Hyrje.....	8
Diapazoni	8
Metodologjia	9
KAPITULLI II.....	11
Rastet e iniciuara nga PSP-ja	11
Rastet që PSP-ja i mori përsipër nga Prokuroria Themelore Publike	16
KAPITULLI III.....	19
Informacion i përditësuar për 18 hetimet e reja të hapura nga PSP-ja.....	19
Aktakuzat për rastin <i>Talir</i>	25
KAPITULLI IV	27
Analizë gjithëpërfshirëse e rasteve të përfunduara	27
KAPITULLI V	36
Analizë e çështjeve konkrete	36
Transparenca	36
Shpalosja dhe nxjerrja e provave	37
Shtyrjet	44
Shtyrjet e seancave gjyqësore në periudhën prej 1 dhjetor 2018 deri më 15 janar 2020	45
Shtyrja e seancave gjyqësore - Rastet e marra përsipër nga PP-ja	46
Rifillimi i gjykimeve.....	47
Kohëzgjatja e gjykimeve dhe ekzekutimi i sanksioneve	49
Mbajtja e seancave të mbyllura për publikun.....	52
Çështje të tjera	53
Fjalët përfundimtare.....	53
Përdorimi i ekspertëve në cilësinë e dëshmitarëve	54
REKOMANDIME	56

LISTA E SHKURTESAVE

AKMIS	Sistemi i Automatizuar Informatik për Menaxhimin e Lëndëve Gjyqësore
BDI	Bashkimi Demokratik për Integrim
DSK	Drejtoria për Siguri dhe Kundërzbulim
GJEDNJ	Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut
GjES	Gjyqtari për ekzekutimin e sanksioneve
GjThP [Shkup]	Gjykata Themelore Penale [Shkup]
KEDNJ	Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut
KP	Kodi Penal [i Republikës së Maqedonisë së Veriut]
KTGj	Kryetari i trupit gjykues
LPP	Ligji për Procedurën Penale, Gazeta Zyrtare nr.150/2010, 100/2012, 142/2016 dhe 198/2018
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
PDSH	Partia Demokratike e Shqiptarëve
PP	Prokuroria Publike
PSP	Prokuroria Speciale Publike
VMRO-DPMNE	Organizata e Brendshme Revolucionare Maqedonase - Partia Demokratike për Unitet Kombëtar Maqedonas

PËRMBLEDHJE

Raporti përfundimtar i Misionit të OSBE-së në Shkup për aktivitetet dhe rastet që janë në kompetencën e Prokurorisë Speciale Publike (PSP) pason pas raportit të parë dhe të dytë të përkohshëm, të publikuara në gusht të vitit 2018 dhe në qershor të vitit 2019, respektivisht. Ky raport e mbulon periudhën midis **dhjetor të vitit 2018 dhe janarit të vitit 2020** dhe përmban analizë të vëzhgimit të gjykimeve.

Pas pjesës hyrëse, diapazonit dhe metodologjisë, në këtë raport do të analizohen çështje të përzgjedhura që rrjedhin nga të gjitha rastet e PSP-së, si nga ato të filluara, e po ashtu edhe nga të marra përsipër nga PSP-ja, duke përfshirë edhe vlerësimet e aktgjykimeve të shpallura pas janarit të vitit 2020. Kapitulli i dytë ofron një përshkrim faktik të gjendjes aktuale në gjykimet që shqyrtohen.

Kapitulli i tretë i këtij raporti ofron një përmbledhje të hetimeve të iniciuara nga PSP-ja pas 30 qershorit të vitit 2017, datë kjo që është perceptuar gjerësisht si datë e fundit për ngritjen e aktakuzave nga PSP-ja. Duke marrë parasysh faktin se këto hetime janë ende në vazhdim e sipër, ky kapitull nuk bën shqyrtimin e detajuar të rasteve, por ofron vetëm jep një përshkrim të shkurtër të ngjarjeve që kanë çuar në veprat penale që i pretendon Prokuroria.

Kapitulli i katërt ofron një analizë të aktgjykimeve të lëshuara deri më tani. Siç është shpjeguar në kapitullin e parë, vetëm pesë raste janë përfunduar, megjithëse asnjëri prej tyre nuk është përfunduar gjatë periudhës raportuese. Në përputhje me udhëzimet e OSBE-së për monitorimin e gjykimeve, raporti nuk e vlerëson arsyetimin e rastit, por përkundrazi i shqyrton aktgjykimet nga perspektiva e të drejtës procedurale.

Kapitulli i pestë analizon një numër çështjesh që u shfaqën shpesh gjatë gjithë procesit të monitorimit të këtyre gjykimeve. Problemi kryesor që u identifikua në pjesën dërrmuese të gjykimeve ishte çështja e efikasitetit dhe shpejtësisë së procedurave gjyqësore. Gjykimet duket se janë të gjata kryesisht për dy arsye: sepse ekziston një mekanizëm joadekuat për nxjerrjen e provave para trupit gjykues, dhe për shkak të vonësive të shpeshta dhe shtyrjeve të seancave gjyqësore.

Në shumicën e gjykimeve, prezantimi i provave materiale bëhet përpara dëshmisë së dësh-mitarëve. Përveç kësaj, duket se prokurorëve u mungojnë aftësitë dhe/ose gatishmëria për t'i përzgjedhur dhe për t'ia prezantuar trupit gjykues vetëm provat që janë të rëndësishme për t'i mbështetur akuzat në aktakuzë, që nga ana tjetër rezultojnë me zgjatjen e seancave gjyqësore ku prezantohen provat materiale, duke i përfshirë provat që jo gjithmonë mund të konsiderohen si të rëndësishme. Më tej u vërejt se Prokuroria është e prirë t'ia propozojë trupit gjykues të gjitha provat e siguruar gjatë fazës së hetimit, edhe pse jo të gjitha këto prova gjithmonë e mbështetën aktakuzën.

Nga ana e tyre, gjykatësit duket se janë shumë të butë dhe i tolerojnë kërkesat e palëve në lidhje me dorëzimin e provave. Ata nuk ushtrojnë gjithmonë kontroll tërësor mbi pranueshmërinë e provave në gjykim, por kanë tendencë ta lejojnë prezantimin e të gjitha provave të kërkuara nga palët pa e vlerësuar rëndësinë e tyre.

Gjatë kësaj periudhe raportuese, niveli i shtyrjes së seancave gjyqësore mbeti i njëjtë me periudhën e fundit të raportimit, 34% respektivisht. Gjykatat bënë përpjekje thelbësore për t'i përfunduar rastet, duke caktuar më shumë seanca gjyqësore. Në të njëjtën kohë, mbrojtja i përdori të gjitha mundësitë e parashikuara nga ligji për ta ngadalësuar rrjedhën e seancave. Kjo mënyrë e veprimit të mbrojtjes ndikon në gjatësinë e gjykimit, në kundërshtim me detyrën e gjykatës për të siguruar zgjidhje të shpejtë të rasteve penale. Shkaku kryesor i shtyrjeve vazhdoi të ishte mungesa e të paktën një të akuzuari (26%); numër ky që shënoi rritje në krahasim me raportet e mëparshme. Korniza aktuale ligjore nuk i ofron gjykatës mjete efektive në rrethanat kur të akuzuarit vendosin qëllimisht të mos marrin pjesë në gjykimet e tyre. Kur një i akuzuar që ka qenë i njoftuar rregullisht për seancën nuk paraqitet në gjykatë, ligji e lejon mundësinë e shtyrjes së seancës për një kohë të pacaktuar, për sa kohë që i akuzuari paraqet arsyetim përmes mbrojtësit të tij. Megjithatë, siç theksohet në kapitullin e pestë, mund të shqiptohet gjobë nëse konstatohet se është bërë keqpërdorimi i të drejtave.

Në Kapitullin 5, raporti i analizon gjithashtu çështjet që u paraqitën në gjykim në lidhje me shpалosjen e provave. Më konkretisht, megjithëse korniza aktuale ligjore e detyron prokuror-inë ta njoftojë të akuzuarin me provat inkriminuese dhe të zbulojë prova shfajësuese, këto dispozita nuk zbatohen gjithmonë plotësisht në praktikë. Momenti kyç në këtë aspekt është kur prokuroria e njofton mbrojtjen se hetimi është duke përfunduar dhe se mbrojtja ka të drejtë ta shohë dokumentacionin e rastit, t'i shqyrtojë dokumentet gjyqësore dhe provat, si dhe të bëjë "transkriptimin" e tyre. Ky është afati i fundit kur prokuroria duhet t'i zbulojë provat në fazën hetimore të procedurës. Megjithatë, në praktikë, i lihet vullnetit të mirë të prokurorisë që t'ia japë mbrojtjes kopjet e provave që gjenden në dokumentacionin e rastit.

PSP-ja jo vetëm që e përmbushi detyrën e saj që dosjet e rasteve t'i vë në dispozicion të mbrojtjes pas mbylljes së hetimit, por gjithashtu shkoi edhe përtej asaj që kërkohet me ligj, duke u ofruar avokatëve mbrojtës CD që i përmbajnë provat e mbledhura në mbështetje të akuzave. Kjo praktikë është për t'u lavdëruar dhe është në përputhje me standardet më të larta për gjykim të drejtë. Megjithatë, PSP-ja nuk i dha mbrojtjes kopje të bisedave të përgjuara për arsye që mbeten të paqarta. Edhe pse mbrojtja pati mundësinë që ta ngrejë këtë çështje në gjykimet, dhe për pasojë, vendimi i PSP-së për të mos i dhënë provat iu nënshtroi shqyrtimit gjyqësor, në përgjithësi, gjykata nuk dha shpjegim të arsy-etur mirë për mohimin e kërkesës së mbrojtjes.

Raporti përfundon me një numër rekomandimesh për aktorët gjyqësorë, si dhe për pushtetin ligjvënës dhe atë ekzekutiv, që synojnë zgjidhjen e çështjeve të identifikuara në raport me qëllim të përmirësimit të efikasitetit dhe të drejtësisë së PSP-së dhe procedurave të tjera gjyqësore. Rekomandimet kryesore për aktorët e ndryshëm do të ishin të sigurojnë shpалosje në kohë dhe të gjerë të provave, si të atyre fajësuese ashtu edhe të atyre shfajësuese për mbrojtjen, pavarësisht nga formati i tyre; t'i përzgjedhin me saktësi provat që do t'i prezantojnë në gjykim, duke i dorëzuar në gjykatë vetëm materialet që janë të nevojshme për ta mbështetur dhe për ta dëshmuar teorinë e rastit. Për më tepër, një rekomandim tjetër është të përmirësohen aftësitë prezantuese të prokurorëve në gjykimet: duke e shpjeguar qartë rëndësinë e provave që ata kërkojnë t'i prezantojnë (gjegjësisht lidhjen e tyre me aktakuzën), si dhe lidhshmërinë midis llojeve të ndryshme të provave të paraqitura (gjegjësisht, përgjimeve, dokumenteve, dëshmitarëve).

Rekomandimi tjetër u drejtohet mbrojtësve, të cilët duhet t'i marrin për përfaqësim vetëm rastet për të cilat mund të sigurojnë përfaqësim efikas dhe cilësor, duke i respektuar

plotësisht praktikat më të mira evropiane mbi etikën profesionale. Nga ana tjetër, Oda e Avokatëve, duhet të organizojë trajnime për etikën profesionale në përputhje me standartet më të mira evropiane.

Në përgjithësi gjykatat inkurajohen t'i shtyjnë seancat gjyqësore vetëm në dobi të të akuzuarve, të cilët me të vërtetë nuk kanë mundësi të marrin pjesë në to. Gjithashtu, gjyqtarëve u rekomandohet t'i përdorin mjetet për menaxhim të gjykimit të parapara në LPP dhe të sigurojnë se vetëm provat relevante dhe përkatëse do të prezantohen gjatë seancave gjyqësore.

Raporti është i përqendruar tematikisht në gjetjet e monitorimit të gjykimeve nga perspektiva e standardeve ndërkombëtare për gjykim të drejtë. Prandaj, i pranon zhvillimet që kanë të bëjnë me PSP-në si institucion gjatë periudhës raportuese, por nuk i shtjellon dhe nuk i komenton ato në mënyrë të veçantë.

KAPITULLI I

Hyrje

Diapazoni

Raporti përfundimtar i Misionit të OSBE-së në Shkup për aktivitetet dhe rastet që janë nën kompetencën e Prokurorisë Speciale Publike (PSP) pason pas dy raporteve të mëparshme të publikuara në gusht të vitit 2018, dhe qershor të vitit 2019 respektivisht, që kanë të bëjnë me fazën fillestare të aktiviteteve të PSP-së, dhe fillimin e fazës kryesore të gjyqi-meve.¹ Ky raport vazhdon me analizën e vëzhgimeve të gjykimeve. Monitorimi i gjykimeve konsiderohet gjerësisht si një mjet i fuqishëm për ta përmirësuar drejtësinë, efektivitetin dhe transparencën e sistemeve gjyqësore, duke vlerësuar se sa janë ato në përputhje me sundimin e ligjit dhe standardet ndërkombëtare për gjykim të drejtë, pa e komentuar arsyetimin e rasteve individuale.²

Në kohën e shkrimit të raportit, shumica e gjykimeve të PSP-së janë në vazhdim e sipër.³ Ky raport e mbulon periudhën midis **1 dhjetorit të vitit 2018 dhe 15 janarit të vitit 2020**. Ai analizon se a janë procedurat gjyqësore në përputhje me një numër të drejtash për gjykim të drejtë, siç interpretohen nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (GjEDNJ), duke adresuar vetëm një numër të zgjedhur çështjesh, për të cilat u konsiderua se duhet kushtuar vëmendje urgjente. Ky raport përqendrohet në 20 rastet, aktakuzat e të cilave u ngritën nga PSP-ja dhe të cilat kanë të bëjnë me skandalin e përgjimeve (gjeg-jësisht rastet e iniciuara nga PSP-ja). Ai gjithashtu i analizon katër rastet, të cilat PSP-ja i mori përsipër nga Prokuroria Publike (PP).⁴ Këto raste filluan shumë kohë para krijimit të PSP-së. Për të gjitha këto raste zbatohet Ligji i vjetër për Procedurën Penale, i cili bazo-het në modelin kontinental/inkuizitor, që ishte në fuqi deri në vitin 2013. Në këtë raport gjithashtu ofrohet një përshkrim i shkurtër i hetimeve të PSP-së, të hapura pas skadimit të afatit të paraparë me Ligjin për PSP-në (qershor 2017).⁵

Ashtu sikurse edhe raportet e mëparshme, edhe ky raport është përgatitur në kontekstin e projektit “Monitorimit të aktiviteteve dhe të rasteve ligjore që janë nën kompetencë të

- 1 Misioni i OSBE-së në Shkup, *Raporti i parë i përkohshëm për aktivitetet dhe rastet që janë nën kompetencën e Prokurorisë Speciale Publike* (në vijim “Misioni i OSBE-së në Shkup, *Raporti i Parë i Përkohshëm për PSP-në*”), 28 gusht 2018, gjendet në: <https://www.osce.org/mission-to-skopje/391745>.
- 2 OSCE-ODHIR, *Monitorimi i gjykimeve: Doracak referent për praktikuesit*, 2012, fq. 16. Shih gjithashtu, Maria Alcidi, *Monitorimi i gjykimeve: Metodologjitë e OSBE-së*, Vjetari evropian për të drejtat e njeriut, 2014, fq. 406.
- 3 *Trezori, Fortesa 2, Titanik 1, Titanik 2, Titanik 3, Komuna Qendër (në tekstin e mëtejme “Qendra”), Tortura, TNT, Toplik, Tenderët, Trajektorja, Transporter, Total*. Deri në janar të vitit 2020, shtatë nga 20 raste u gjykuan në shkallën e parë (*Fortesa 2, Tifani, Treqind, Tank, Trust, Trevnik, Tarifa*).
- 4 *Sopotit, Spiuni, Monstra, Magjar Telekom*.
- 5 Shih Misioni i OSBE-së në Shkup, *Raporti i Parë i Përkohshëm për PSP-në*, 2018, fq. 49.

Prokurorisë publike për ndjekjen e veprave penale të cilat kanë të bëjnë dhe rezultojnë nga përmbajtja e ndjekjes së paligjshme të komunikimeve” (në tekstin e mëtejme, “Projekti PSP”). Projekti është financuar nëpërmjet kontributeve jashtë-buxhetore që i janë ofruar Misionit nga Qeveria e Holandës, Byroja e Departamentit të Shtetit për Çështje Ndërkombëtare të Narkotikëve dhe Zbatimit të Ligjit(INL) të Shteteve të Bashkuara dhe nga Ambasada e Kanadasë.

Edhe pse PSP-ja, ashtu siç u krijua fillimisht, pushoi së funksionuari në shtator të vitit 2019, për referencë më të lehtë në këtë raport ne do t'i përdorim shprehjet PSP dhe rastet e PSP-së për t'iu referuar rasteve që kanë qenë objekt vëzhgimi përmes këtij projekti.

Në lidhje me përfundimin e mandatit të prokurorëve të PSP-së në shtator të vitit 2019, duhet theksuar se fundi i mandateve të tyre erdhi pas arrestimit të Kryeprokurores së PSP-së, dhe paraburgimit të saj të mëpasshëm, fillimisht në paraburgim e më pas në arrest shtëpiak. Ajo aktualisht po gjykohet, e akuzuar për “Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit”, në bazë të nenit 353 të Kodit Penal.

Para përfundimit të mandatit të saj, Kryeprokurorja e PSP-së autorizoi transferimin e të gjitha rasteve të PSP-së te Kryeprokurori Publik. Ish-prokurorët e PSP-së u kthyen në prokuroritë e tyre përkatëse dhe u caktuan përsëri në rastet e PSP-së në të cilat kishin punuar më parë, duke siguruar kështu vazhdimësi gjatë procedurave gjyqësore.

Metodologjia

Vëzhgimi i gjykimeve nga monitoruesit e OSBE-së në sallat e gjyqeve përbën burimin kryesor të informacionit për këtë raport. Midis dhjetorit të vitit 2018 dhe janarit të vitit 2020, punonjësit e OSBE-së monitoruan 439 seanca gjyqësore në të gjitha rastet e PSP-së para Gjykatës Themelore Shkup 1.⁶ Pas çdo seance gjyqësore, vëzhguesit përgatitën raporte të standardizuara ku i shënonin detajet e vëzhgimeve të tyre, nga të cilat u përpiluan gjetjet e këtij raporti. Përveç vëzhgimeve në sallat e gjyqeve, ky raport mbështetet edhe në informacionet që janë në dispozicion publik, siç janë artikujt e mediave dhe punimet shkencore. Nëse nuk është theksuar ndryshe, ky raport nuk përmban analizë të dokumenteve gjyqësore (p.sh. të vendimeve gjyqësore dhe të propozimeve me shkrim të palëve). Gjatë periudhës raportuese, Gjykata Themelore lëshoi vetëm pesë aktgjykime të shkallës së parë. Faza e ankimit vazhdon në katër raste nga këta.

Projekti PSP i respekton në mënyrë rigorozë parimet e mosndërrhyrjes, objektivitetit dhe të marrëveshjes, siç janë përcaktuar nga publikimi i Zyrës së OSBE-së për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE-ODIHR) *Monitorimi i gjykimeve: Doracak për praktikantët*.⁷ Parimi i mosndërrhyrjes ose i mos intervenimit buron drejtpërdrejt nga parimi i pavarësisë së gjyqësorit.⁸ Si i tillë, ai ndalon çdo “bashkëpunim ose bashkëveprim me gjykatën në lidhje me arsyetimin e një rasti individual”, si dhe çdo “përpjekje për të ndikuar indirekt në rezultatin përfundimtar të rasteve përmes kanaleve joformale”.⁹ Parimi i objektivitetit “rrjedh nga dobia e monitorimit të gjykimeve si mjet diagnostik dhe nga nevoja për të prodhuar informacion të saktë dhe të besueshëm në lidhje me funksionimin e sistemit të drejtësisë”.¹⁰ Si i tillë, kërkon që programet për monitorimin e gjykimeve të raportojnë

6 Gjatë periudhës raportuese monitoruam vetëm dy seanca në Gjykatën e Apelit.

7 OSCE-ODHIR, *Monitorimi i gjykimeve: Doracak për praktikantët*, 2012, fq. 18-20.

8 M. Alcidi (fusnota e sipërme 2) fq. 415.

9 OSCE-ODHIR, *Monitorimi i gjykimeve: Doracak për praktikantët*, 2012, fq. 18. 10 Po aty, fq.19.

me saktësi dhe paanshmëri mbi procedurat ligjore duke përdorur standarde të përcaktuara qartë dhe të pranuar.¹¹ Në fund, parimi i marrëveshjes nënkupton se autoritetet kombëtare kanë rënë dakord të lejojnë monitorimin e gjykimeve, si pjesë e përkushtimit të tyre për t'i respektuar rregullat dhe parimet e vendosura nga OSBE-ja në fushën e administrimit të drejtësisë.¹²

Në kohën e shkrimit të këtij raporti, 22 raste ishin në vazhdim e sipër në shkallën e parë ose në fazën e apelit (edhe rastet e iniciuara nga PSP-ja edhe ato të marra përsipër).¹³ Në për-puthje me parimin e sipërpërmendur të mosndërhyrjes, vëzhgimet e përfshira në këtë raport kanë të bëjnë vetëm me drejtësinë procedurale dhe efikasitetin e gjykimeve (që vlerësohen në raport si me standardet ndërkombëtare ashtu edhe me ato kombëtare për gjykim të drejtë) e jo me arsyetimin e rasteve. Duke e përfshirë efikasitetin gjyqësor në diapazonin e analizës, ky raport shkon përtej qasjes tradicionale të programeve për monitorim të gjykimeve, të cilat janë të fokusuara në respektimin e të drejtave të të akuzuarit. Efikasiteti gjyqësor jo gjithmonë përputhet me të drejtat dhe interesat e të akuzuarve. Prandaj, gjykatat duhet të vendosin ekuilibrin e duhur midis të dyjave. Zgjedhja për ta përfshirë efikasitetin e procedurave midis standardeve të monitorimit është bërë për shkak të profilit të lartë të rasteve, të cilat kanë të bëjnë me pretendimet për shkelje serioze të sundimit të ligjit të kryera nga funksionarë të lartë shtetërorë dhe për të cilat ka pritshmëri të konsiderueshme nga publiku për përgjegjësi të shpejtë duke i respektuar plotësisht të drejtat e të akuzuarit.

11 Po aty.

12 Po aty, fq. 20.

13 Duke i përfshirë rastet *Talir 1* dhe 2, për të cilat Prokuroria ngriti aktakuza në nëntor të vitit 2018..

KAPITULLI II

Ky kapitull ofron një informacion të përditësuar për rastet e iniciuara dhe të marra përsipër nga PSP-ja gjatë periudhës prej 1 dhjetorit të vitit 2018 deri më 15 janar të vitit 2020.¹⁴ Raportet e mëparshme ofruan një përshkrim të hollësishëm të fakteve të pretenduara, kështu që, kapitulli aktual përfshin vetëm një përmbledhje të zhvillimeve në proceset gjyqësore.

Misioni i OSBE-së në Shkup i monitoron gjykimet për sa i përket përputhjes së tyre me standardet ndërkombëtare dhe kombëtare për gjykim të drejtë. Këto standarde përfshi-jnë të drejtën për gjykim publik, të drejtën për t'u gjykuar brenda një kohe të arsyeshme, dhe të drejtën për mbrojtje. Kjo e fundit nënkupton të drejtën për të pasur ndihmën e një avokati të zgjedhur, por edhe të drejtën për ta prezantuar mbrojtjen e rastit, për të propozuar dëshmitarë dhe/ose prova të tjera për ta forcuar prezumimin e pafajësisë.

Rastet e iniciuara nga PSP-ja

'Qendra' – gjyqi vazhdon kundër 10 të akuzuarve (duke përfshirë ish-kryeministrin Gruevski), të akuzuar për "Dhunë" sipas nenit 386 paragrafi (2) (1) dhe "Dhunë" sipas nenit 386 (2) (1) dhe sipas nenit 23 të Kodit Penal (KP). Gjyqi kryesor filloi më 16 dhjetor të vitit 2016.

Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 20 seanca gjyqësore, nga të cilat shtatë u shtynë. Për shkak të këtyre shtyrjeve, më 16 tetor të vitit 2019, gjykimi kryesor filloi nga fillimi, duke marrë parasysh faktin që kishin kaluar 90 ditë nga seanca e mëparshme.¹⁵ Pas rinisjes së gjykimit, Kryetari i trupit gjykues vetëm theksoi që të shënohet në procesverbal se dëshmia e dëshmitarëve të dëgjuar më parë do të lexohet për t'u shënuar në procesverbal, e po ashtu e njëjta do të bëhet edhe me provat materiale që tashmë ishin prezantuar përpara Trupit gjykues. Mbrojtja e kundërshtoi këtë vendim. Pas rifillimit të gjykimit, dy dëshmitarë të rinj të mbrojtjes dëshmuan dhe Kryetari i trupit gjykues lejoi disa prova të reja materiale nga mbrojtja, duke përfshirë një mendim të ekspertit mbrojtës për autenticitetin e video materialeve të paraqitura si prova nga prokuroria.

'Transporteri' – gjyqi vazhdon kundër 21 të akuzuarve të akuzuar për "Keqpërdorimin e pozitës zyrtare dhe autorizimit" në kundërshtim me nenin 353 paragrafi (5) (1) të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 13 dhjetor të vitit 2017. Gjatë periudhës raportuese, ishin caktuar 21 seanca gjyqësore, nga të cilat katër u shtynë. Më 27 mars të vitit 2019, gjykimi rifilloi nga fillimi për shkak të zëvendësimit të një gjyqtari porotë (anëtar i trupit gjykues). Dëshmitarët e dëgjuar më parë nuk u thirrën përsëri, dhe dëshmia e tyre u konsiderua se ishte lexuar dhe ishte shënuar në procesverbal. Brenda pesë seancave gjyqësore, që përfunduan më 7 nëntor të vitit 2019, provat materiale të prezantuara nga PSP-ja u shënuan

14 Nga katër rastet e marra përsipër nga PSP-ja, një rast (Sopoti) ishte përfunduar para fillimit të periudhës së mbuluar nga ky raport.

15 Neni 371 (3) i LPP-së kërkon që rastet të fillojnë përsëri nga fillimi nëse kalojnë më shumë se 90 ditë ndërmjet seancave.

në procesverbal, edhe atë një skedar audio me biseda të përgjuara dhe 1244 dokumente, kryesisht fatura për shërbimet e transportit. Më pas dy dëshmitarë ekspertë të PSP-së dëshmuuan para trupit gjykues, e më pas u bë prezantimi i rastit nga mbrojtja. Kryetari i trupit gjykues e udhëzoi mbrojtjen të thërrasë jo më shumë se pesë dëshmitarë për një të akuzuar (ka 21 të akuzuar).¹⁶ Dëshmia e dëshmitarëve të mbrojtjes vazhdon. Kryetari i trupit gjykues ka theksuar se parashikon që aktgjykimi të sillet së shpejti.

'Trajektorja' – rasti kundër katër të akuzuarve (duke përfshirë ish-kryeministrin Gruevski) vazhdoi. Me aktakuzën të akuzuarit akuzohen për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (5) dhe (1) i KP-së, në lidhje me nenin 22 të KP-së, dhe për "Pranim të shpërblimit për ndikim të paligjshëm" sipas nenit 359 paragrafi (2) të KP-së (për ish-kryeministrin).

Ish-kryeministri Gruevski gjykohet në mungesë. Më 13 nëntor të vitit 2019, Gjykata konfirmoi se ndjekja e mëtejshme penale në rastin konkret nuk është e mundur për shkak të vjetërsisë absolute të veprës dhe i hodhi poshtë akuzat ndaj Gruevskit. Gjyqi është duke vazhduar kundër tre të akuzuarve të tjerë. Megjithatë, Prokuroria u ankua ndaj vendimit për refuzimin e akuzave kundër Gruevskit, ndërsa Gjykata e Apelit e aprovoi ankesën e Prokurorisë dhe kërkoi që Gjykata e shkallës së parë ta vazhdojë gjykimin ndaj tij, eventualisht të hidhen poshtë akuzat pas përfundimit të gjykitimit.

Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 25 seanca gjyqësore, nga të cilat tetë u shtynë. PSP-ja prezantoi prova materiale gjatë tetë seancave, dhe më pas u dëgjuan dëshmitë e dy ekspertëve si dëshmitarë të PSP-së, me ç'rast të dy u morën në pyetje në formë të kryqëzuar nga mbrojtja.

'Total'¹⁷ - rasti kundër një të akuzuari dhe tre personave juridikë vazhdoi. Aktakuza i akuzon të akuzuarit me "Evazion tatimor", në bazë të nenit 279 paragrafi (2) dhe (1) në lidhje me nenin 45 të KP-së. Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 15 seanca gjyqësore, nga të cilat tetë u shtynë. Gjyqi u desh të rifillonte nga fillimi dy herë, një herë më 30 maj të vitit 2019 për shkak të ndryshimit në përbërjen e trupit gjykues, dhe herën e dytë më 17 tetor të vitit 2019 për shkak të skadimit të periudhës prej 90 ditësh midis seancave të parapara, sipas nenit 371 të LPP-së. Kështu, mund të thuhet se ky gjyq në të vërtetë filloi më 17 tetor të vitit 2019.

Nga tetori deri në kohën e shkrimit të këtij raporti, palët i prezantuan në Gjykatë fjalët e tyre të hapjes, ndërsa PSP-ja i prezantoi provat e saj materiale dhe i kërkoi gjykatës që t'i thërriste dëshmitarët e saj për të dëshmuar. Gjatë prezantimit të provave materiale, në një seancë të vetme gjyqësore PSP-ja prezantoi 300 dokumente si prova materiale

'Target – Fortesa' – rasti kundër 11 të akuzuarve vazhdon. Aktakuza i akuzoi ata për vepra të "Bashkimit kriminal" në bazë të nenit 394 paragrafi (2) dhe (1) të KP-së, dhe "Keqpërdorimit të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (2) dhe (1) të KP-së, për veprë penale të vazhduar sipas nenit 45 të KP-së.

Aktakuza fillestare i akuzoi 12 të akuzuar, por një i akuzuar vendosi ta pranojë fajin para se të fillojë shqyrtimi kryesor, kështu që gjykimi ndaj saj u ndërpre dhe asaj iu shqiptua

16 Kryetari i trupit gjykues tha se nëse lind nevoja do të lejoheshin më shumë dëshmitarë të mbrojtjes.

17 Në shkurt të vitit 2020, kryetari i trupit gjykues u emërua në Gjykatën e Apelit. Prandaj, sipas gjitha gjasave rasti do të fillojë nga fillimi me kryetar të ri të trupit gjykues.

dënimi. E akuzuara u dënua me gjashtë muaj burgim të pezulluar, me kusht që gjatë periudhës së provës prej dy vjetësh të mos kryejë ndonjë vepër tjetër penale. Gjyqi ndaj 11 të akuzuuarve të tjerë vazhdon.

Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 20 seanca gjyqësore, nga të cilat pesë u shtynë. Gjashtë dëshmitarë të PSP-së i dhanë dëshmitë e tyre para trupit gjykues. Mbrojtja i mori në pyetje në mënyrë të kryqëzuar gjerësisht këta dëshmitarë. Njëri prej tyre ishte ish-kryeministri Zoran Zaev, i cili dha dëshmi të gjatë në lidhje me materialet e përgjuara, menaxhimin e tyre para se t'i jepeshin PSP-së, sasinë e tyre dhe personat që kanë qenë të synuar më shpesh, takimet që i ka pasur me ish-kryeministrin Gruevski para publikimit të 'bombave', etj.

Kryetari i trupit gjykues njoftoi se kishte edhe 60 dëshmitarë të tjerë që duhet të dëshmojnë para Prokurorisë, dhe rreth 960 dokumente që do të prezantohen si prova materiale. Pasi Prokuroria ta prezantojë rastin e saj, mbrojtja do të fillojë me prezantimin e provave të tyre.

'Tarifa' – rasti kundër tre të akuzuuarve vazhdon. Ata akuzohen për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (5), (4) dhe (1) të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 19 dhjetor të vitit 2017 dhe vazhdoi gjatë gjithë periudhës raportuese me ç'rast gjykata caktoi 34 seanca. PSP-ja e përfundoi rastin e saj. Gjykata e dëgjoi dëshminë e 11 dëshmitarëve të mbrojtjes. Vetë të akuzuarit vendosën të japin përgjigje dhe u morën në pyetje nga PSP-ja, drejtpërdrejt dhe në mënyrë të kryqëzuar. Pas marrjes në pyetje të të akuzuuarve, të dyja palët i kërkuan leje Gjykatës të prezantojnë prova shtesë në përgjigje të dëshmisë së të akuzuuarve.

Gjykata i miratoi të dy kërkesat, dhe kështu dëgjoi 12 dëshmitarë shtesë të mbrojtjes, ndërsa mbrojtja gjithashtu prezantoi edhe prova materiale shtesë gjatë katër seancave gjyqësore. PSP-ja gjithashtu prezantoi prova materiale shtesë, e po ashtu dëshmuar dhe katër dëshmitarë dhe dy dëshmitarë ekspertë. Në dhjetor të vitit 2019, palët i paraqitën fjalë e tyre përfundimtare dhe u shpall aktgjykimi. Gjykata e Shkallës së Parë i gjeti të gjithë të akuzuarit fajtorë siç ishin të akuzuar dhe e dënoi secilin prej tyre me tre vjet burgim. Mbrojtja njoftoi se do të ankohej, gjë që duhet bëhet brenda pesëmbëdhjetë ditësh nga momenti kur palëve u dorëzohet aktgjykimi me shkrim.

'Toplik' – rasti kundër gjashtë të akuzuuarve vazhdon. Aktakuza i akuzon ata për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (5) dhe (1) në lidhje me nenin 22 të KP-së.

Gjykimi kryesor filloi më 30 janar të vitit 2018, dhe vazhdoi gjatë periudhës raportuese me 14 seanca të caktuara gjyqësore, nga të cilat shtatë u shtynë. Gjykata e dëgjoi dëshminë e një dëshmitari të PSP-së, ndërsa prokuroria paraqiti prova materiale. PSP-ja e përfundoi prezantimin e rastit të saj dhe mbrojtja filloi prezantimin e provave të tyre. Në këtë aspekt, trupi gjykues e dëgjoi dëshminë e 10 dëshmitarëve të propozuar nga mbrojtja.

'TNT' – rasti kundër shtatë të akuzuuarve vazhdon. Aktakuza i akuzon ata për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (3) dhe (1) të KP-së, në lidhje me nenin 23 të KP-së, dhe "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" sipas nenit 353 paragrafi (5) dhe (1) të KP-së, në lidhje me nenin 22 të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 24 janar të vitit 2018 dhe gjatë periudhës raportuese gjykata caktoi 41 seanca gjyqësore. Megjithatë, gjatë zhvillimit të procedurës, gjashtëmbëdhjetë seanca

gjyqësore duhej të shtyreshin. Nëntë dëshmitarë të PSP-së dëshmuan, ndërsa PSP-ja paraqiti prova materiale. Për më tepër, deklarata e mëparshme e një dëshmitari të PSP-së, e cila nuk ishte në dispozicion gjatë gjykimit u shënuar në procesverbal.

Mbrojtja filloi me prezantimin e rastit të saj, duke i përfshirë provat materiale (107 dokumente), e po ashtu prezantoi edhe dëshminë e 25 dëshmitarëve dhe të dy dëshmitarëve ekspertë. Meqenëse gjykimi kryesor po i afrohet fundit, kryetari i trupit gjykues i njoftoi palët se ata duhet të fillojnë t'i përgatisin fjalët përfundimtare. Pas këtij njoftimi, njëra nga të akuzuarat vendosi ta ndryshojë avokatin e saj mbrojtës, duke angazhuar një shtetas të Maqedonisë së Veriut me përkatësi etnike shqiptare.

Gjykata njoftoi menjëherë se në sallën e gjyqit do të sigurohej përkthim në gjuhën shqipe, dhe se avokati mbrojtës mund t'i paraqiste parashtrësit e tij në gjykatë në gjuhën shqipe. Gjykata deklaroi gjithashtu se të gjitha dokumentet e saj do të përktheheshin në gjuhën shqipe duke filluar nga momenti kur avokati iu bashkëngjiti procedurës. Mirëpo, avokati mbrojtës kërkoi që Gjykata t'i sigurojë atij përkthim të tërë dokumentacionit të rastit në gjuhën shqipe.¹⁸

Gjykata e konsideroi këtë kërkesë si përpjekje për ta zgjatur procedurën në mënyrë të panevojshme dhe kërkoi nga Oda e Avokatëve që të fillojë procedurë disiplinore kundër avokatit mbrojtës. Gjykata e bazoi arsyetimin e saj në faktin se avokati mbrojtës, si anëtar i Odës së Avokatëve të vendit, është i detyruar ta flasë gjuhën maqedonase në nivel që i mundëson atij ta kalojë provimin e jurisprudencës, kështu që kërkesa e tij nuk mund të arsyetohet në bazë të nevojave objektive.

Në dhjetor të vitit 2019, një gjyqtare porotë, e cila ishte anëtare e trupit gjykues në këtë rast, e paraqiti dorëheqjen e saj. Dorëheqja u refuzua. Megjithatë, ajo insistoi dhe e paraqiti dorëheqjen për herë të dytë, duke dhënë arsye personale për kërkesën e saj. Këtë herë dorëheqja u pranua. Tani, me një anëtar të ri të trupit gjykues, gjyqi do të duhet të rifillojë nga fillimi.

Ndërkohë, njëri nga të akuzuarit theksoi se kishte probleme shëndetësore¹⁹, dhe disa seanca të tjera u shtynë. Gjyqi rifilloi nga fillimi më 6 shkurt të vitit 2020 dhe mbrojtja kërkoi t'i thërrasë të gjithë dëshmitarët për të dëshmuar përsëri. Kjo do ta zgjasë edhe më tej procedurën.

Në këtë rast, mbrojtja duket se po i përdor të gjitha mjetet ligjore që i ka në dispozicion për ta vonuar përfundimin e gjykimit.

'Trezori' – rasti kundër katër të akuzuarve vazhdon. Aktakuza i akuzon ata për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" në bazë të nenit 353 paragrafi (5), (3) dhe (1) të KP-së, në lidhje me nenin 22 dhe "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit" në bazë të nenit 353 paragrafi (5), (3) dhe (1) të KP-së, në lidhje me nenin 24 të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 17 maj të vitit 2018, por duhej të rifillojë nga fillimi më 30 shtator të vitit 2019 për shkak të skadimit të periudhës 90-ditore të paraparë në nenin 371 të LPP-së. Megjithëse mbrojtja kundërshtoi ashpër, gjykata vendosi ta shënojë në procesverbal dëshminë e 14 dëshmitarëve që tashmë kishin dëshmuar. Gjykata vendosi t'i lëshojë video regjistrimet e seancave të mëparshme ku PSP-ja i kishte lexuar përmbajtjet e provave

18 Shih nenin 2 të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve, Gazeta Zyrtare nu. 7/2019.

19 Ai ishte viktimë e një sulmi fizik për arsye që nuk kishin lidhje me gjykimin aktual.

materiale. Kështu, në vend që t'i lexonte këto prova, ose t'i konsideronte si të lexuara dhe të shënuara në procesverbal, gjykata vetëm e lëshoi videon nga seancat e mëparshme. Mbetet e paqartë pse gjykata vendosi të procedojë në këtë mënyrë.

Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 17 seanca gjyqësore, nga të cilat vetëm njëra u shty.

'Tenderët' - gjykimi kundër tre të akuzuarve vazhdon. Aktakuza i akuzon ata për "Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit", sipas nenit 353 paragrafi (5) dhe (1) të KP-së, në lidhje me nenin 22 të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 21 shkurt të vitit 2018 dhe gjatë periudhës raportuese gjykata caktoi 15 seanca gjyqësore, nga të cilat pesë u shtynë. Më 16 tetor të vitit 2019, gjykimi rifilloi nga fillimi, pasi kishte kaluar periudha prej 90 ditësh midis seancave gjyqësore. Gjatë seancave të mbetura, dëshmuar 12 dëshmitarë të PSP-së, ndërsa mbrojtja prezantoi pesë prova materiale. Ndërkohë²⁰, ndryshoi përbërja e trupit gjykues, dhe si rezultat i kësaj gjykimi filloi përsëri në shkurt të vitit 2020.

'Tortura' – gjykimi kryesor kundër shtatë të akuzuarve vazhdon. Aktakuza i akuzon ata për "Torturë dhe trajtim dhe dënim tjetër të vrazhdë, çnjerëzor dhe poshtërues", sipas nenit 142 paragrafi (1), në lidhje me nenet 22 dhe 23 të KP-së.

Gjyqi kryesor filloi më 9 korrik të vitit 2018 dhe gjatë periudhës raportuese gjykata caktoi 18 seanca gjyqësore, nga të cilat 4 u shtynë. Më 22 tetor të vitit 2019, gjykimi rifilloi nga fillimi, për shkak të një ndryshimi në përbërjen e trupit gjykues,²¹ dhe për shkak të skadimit të 90 ditëve midis seancave gjyqësore. Palët i prezantuan përsëri fjalët e tyre të hapjes. PSP-ja paraqiti dëshmitë materjale. Pastaj pala e dëmtuar paraqiti rastin e tyre. Pala e dëmtuar prezantoi disa video si prova, duke theksuar se ata i demonstuan motivet e të akuzuarve.

'Trevnik' – rasti kundër tre të akuzuarve vazhdon. Aktakuza i akuzoi ata për "Ndërtim të paligjshëm" sipas nenit 244-a paragrafi (1) të KP-së.

Gjyqi kryesor vazhdoi gjatë periudhës raportuese, me tetë seanca të caktuara. Më 4 korrik të vitit 2019, Gjykata e shpalli aktgjykimin e saj, duke i liruar të tre të akuzuarit nga akuzat. PSP-ja njoftoi se do të ankohej ndaj aktgjykimit. Një analizë e aktgjykimit do të pasojë në kapitullin e ardhshëm.

'Titanik 3' - rasti kundër dy të akuzuarve vazhdon. Akuzat ndaj tyre janë për "Shkatërrim të materialit zgjedhor" sipas nenit 164 paragrafi (3), (2) dhe (1) të KP-së.

Gjatë periudhës raportuese, u mbajtën njëmbëdhjetë seanca gjyqësore, ndërsa pesë seanca u shtynë për t'i mundësuar prokurorit ta gjente një dëshmitar kryesor. Më 4 shkurt të vitit 2019, kryetarja e trupit gjykues u tërhoq pasi që kryeprokurorja e PSP-së, Katica Janeva, e kritikoi ashpër atë për mosrespektimin e rendit në sallën e gjyqit. Ky sulm i drejtpërdrejtë mbi aftësinë e kryetares së trupit gjykues për ta mbajtur rendin në sallën e gjyqit, që u bë gjatë gjykimit, ishte i panevojshëm dhe i tepërt. Megjithëse është e vërtetë se kryetari i trupit gjykues duhet të ushtrojë kontroll mbi sallën e gjyqit gjatë seancave gjyqësore, siç parashikohet në nenin 360 të LPP-së, Kryeprokurorja e PSP-së ishte palë në procedurë, kështu që komentet e saj mund të duket se kanë qenë një formë e presionit ndaj kryetarit të trupit gjykues.

20 Në janar të vitit 2020 u ndryshuan gjyqtarët porotë për shkak të pensionimit.

21 Një nga gjyqtarët porotë u ndryshua.

Për shkak të kësaj tërheqjeje, gjykimi kryesor filloi nga fillimi me Kryetar të ri të sapo-emëruar të trupit gjykues më 22 shkurt të vitit 2019. Kryetari i ri i trupit gjykues e miratoi kërkesën e mbrojtjes që e gjithë dosja e rastit (rreth 100 faqe) të përktheheshin në gjuhën shqipe duke u bazuar në dispozitat e “Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve”.²²

Nga 22 shkurti i vitit 2019 deri më 15 janar të vitit 2020, gjykata caktoi 12 seanca gjyqësore, por tre seanca u shtynë. Gjatë gjyqit, dëshmuar 34 dëshmitarë, me ç’rast tetë prej tyre u propozuan nga të dyja palët. Prokuroria e prezantoi provat e saj materiale. Gjithashtu dëshmoi edhe një i akuzuar. Prokuroria kërkoi që një dëshmitare e rëndësishme të kërkohet në Gjermani, ku ajo tani banon, në mënyrë që dëshmia e saj t’i prezantohet trupit gjykues. Pasi trupi gjykues ta marrë këtë dëshmi, palët do të prezantojnë argumentet e tyre përmbyllëse. Aktgjykimi do të shpallet shpejt pasi të jenë dhënë fjalët përfundimtare.

‘Titanik 1’ – rasti ndaj 21 të akuzuarve vazhdon, me ç’rast ish-kryeministri, Nikolla Gruevski, është njëri nga të akuzuarit. Aktakuza i akuzoi ata për “Bashkim kriminal”, sipas nenit 394, “Keqpërdorim i fondeve për financimin e fushatës zgjedhore” sipas nenit 165-a, “Dhunimi i të drejtës të votës”, sipas nenit 159, “Dhunimi i të drejtës të votuesve për të zgjedhur”, sipas nenit 160 të KP-së.

Gjatë periudhës raportuese, Gjykata caktoi 47 seanca gjyqësore, nga të cilat 17 u shtynë. PSP-ja prezantoi prova materiale para trupit gjykues, me më shumë se 520 SMS dhe më shumë se 1.000 dokumente që u lexuan dhe u shënuan në procesverbal. Gjithsej 19 dëshmitarë të propozuar nga Prokuroria i paraqitën dëshmitë e tyre para trupit gjykues.

Në kohën e shkrimit të këtij raporti, katër raste PSP-së janë përmbyllur përfundimisht (në rastin *Fortesa 2*, ankesa është duke vazhduar vetëm kundër një të akuzuari).²³ Tre raste janë në pritje të ankesës²⁴, një në pritje të rigjykimit²⁵, dhe 14 raste janë duke vazhduar. Nga katër rastet që PSP-ja i mori përsipër nga PP-ja, një është përfunduar, dy janë duke vazhduar dhe një është në pritje të ankesës.²⁶

Rastet që PSP-ja i mori përsipër nga Prokuroria Themelore Publike

‘Spiuni’ (i marrë përsipër më 25 mars të vitit 2016) - rasti kundër shtatë të akuzuarve vazhdon. Ata akuzohen për “Bashkim kriminal”, sipas nenit 394 paragrafi (1) të KP-së; “Spiunazh”, sipas nenit 316 paragrafi (3) në lidhje me nenin 45; “Mashttrim”, në lidhje me nenin 247 paragrafi (3) dhe (1) të KP-së, dhe “Shantazh”, në kundërshtim me nenin 259 paragrafi (2) dhe (1) të KP-së.

Ky rast është rigjykim. PSP-ja e mori përsipër këtë rast më 26 mars të vitit 2016 gjatë procedurës së ankimit. Gjykata e Apelit i konfirmoi dënimet kundër 13 të akuzuarve dhe

22 Po aty fusnota nr. 18.

23 *Fortesa 2, Tank, Tifani, dhe Trust.*

24 *Tarifa, 300, Trevnik.*

25 *Titanik 2.*

26 Rasti *Sopot* është përfunduar sepse prokurori i tërhoqi akuzat, Monstra dhe Magjar Telekom janë duke vazhduar, ndërsa në rastin Spiuni aktgjykimet u shpallën (rasti është duke vazhduar vetëm kundër një të akuzuari, kundër të cilit procedura u nda në dhjetor 2019)

urdhëroi rigjykim për gjashtë të akuzuar, i cili filloi më 27 janar të vitit 2017. Një tjetër i dyshuar u arrestua më vonë jashtë vendit (në Serbi) dhe u ekstradua në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Procedura kundër tij është gjithashtu në vazhdim e sipër, megjithëse e ndarë nga gjashtë të akuzuarit e tjerë. Ai përballet me të njëjtat akuza.

Gjatë periudhës raportuese, ishin caktuar dhjetë seanca gjyqësore. Dy herë gjyqi rifilloi që nga fillimi, sepse kishte kaluar një kohë shumë e gjatë midis seancave, dhe tre herë seancat ishin shtyrë. Pesë dëshmitarë të PSP-së, duke përfshirë një palë të dëmtuar, i dhanë dëshmitë e tyre trupit gjykues.

Arsyetimi për marrjen përsipër të këtij rasti nga PSP-ja asnjëherë nuk u bë publik, e as që u bë i qartë nga zhvillimet e seancave gjyqësore. PSP-ja nuk është e obliguar të ofrojë arsye për një vendim të tillë. Megjithatë, mungesa e shpjegimit publik, së bashku me faktin se nuk u vërejt ndonjë strategji e re e ndjekjes penale gjatë zhvillimit të gjykimit, mund të ndikojë në besimin e publikut në gjyqësi.

Më 21 janar të vitit 2020, Gjykata e Shkallës së Parë i liroi pesë nga të akuzuarit nga të gjitha akuzat. Rasti është ende në vazhdim e sipër kundër një të akuzuari, i cili nuk u paraqit në seancën e caktuar më 24 dhjetor të vitit 2019, kështu që Gjykata e ndau rastin kundër tij, dhe vazhdoi kundër të akuzuarve të tjerë në mënyrë që të shmanget situata që gjykimi të fillojë nga fillimi për të gjithë ata.

Me 16 prill të vitit 2019, procedura ndaj të akuzuarit të ekstraduar nga Serbia u nda dhe gjyqi kundër tij vazhdoi. Një seancë gjyqësore u shty dhe një herë gjyqi duhej të fillonte përsëri nga fillimi, për shkak të kohës së kaluar midis seancave gjyqësore. Në janar të vitit 2020, palët i paraqitën argumentet e tyre përmbyllëse, ndërsa aktgjykimi u shpall me 11 shkurt të vitit 2020. Gjykata e shpalli të akuzuarin të pafajshëm, duke e liruar atë nga të gjitha akuzat.

'Monstra' – gjykimi kundër gjashtë të akuzuarve vazhdon. Ata akuzohen për "Terrorizëm", sipas nenit 394-b paragrafi (1) të KP-së, në lidhje me nenin 22 dhe nenin 24 të KP-së.

Ky është rigjykim i urdhëruar nga Gjykata Supreme. Në arsyetimin për dërgimin e rastit për rigjykim, Gjykata Supreme vuri në dukje ekzistimin e disa përgjimeve, dhe implikimet që mund t'i kenë këto përgjime mbi këtë rast. Me kërkesë të Prokurorisë Themelore Publike, PSP-ja e mori përsipër rastin në mars të vitit 2018. PSP-ja nuk i ofroi publikut arsyetim të qartë pse kishte nevojë që PSP-ja të përfshihej në këtë rast. Megjithatë, gjatë procesit gjyqësor, në mes të korrikut dhe në mes të gushtit të vitit 2019, PSP-ja ia dorëzoi Gjykatës një grup të ri provash që vinin nga përgjimet e paligjshme.

PSP-ja e prezantoi këtë provë gjatë pesë seancave gjyqësore. Gjykata dëgjoji gjithashtu dëshminë e tre dëshmitarëve ekspertë të PSP-së dhe 12 dëshmitarëve të mbrojtjes. PSP-ja prezantoi edhe prova të tjera materiale. U caktuan gjithsej 28 seanca gjyqësore, nga të cilat vetëm katër u shtynë. Rreth 600 biseda përgjimesh (si biseda me zë ashtu dhe SMS) u lexuan gjatë seancave gjyqësore.

Do t'i takojë Gjykatës ta vlerësojë peshën dhe rëndësinë e këtyre përgjimeve gjatë diskutimeve në fund të gjykimit kryesor. Vetëm pas aktgjykimit të shkallës së parë, do të bëhet e qartë nëse këto biseda kanë pasur ndonjë rëndësi në përcaktimin e fajit ose në forcimin e pafajësisë së të akuzuarve.

'Magjar Telekom' – rigjykimi kundër tre të akuzuarve vazhdon. Ata akuzohen për "Dhënie të ryshfetit", sipas nenit 358 të KP-së. Gjyqi vazhdoi në mungesë.

PSP-ja e mori përsipër rastin në janar të vitit 2019. Gjatë periudhës raportuese, Gjykata planifikoi 14 seanca gjyqësore, nga të cilat shtatë u shtynë. Gjyqi rifilloi nga fillimi më 25 janar, dhe përsëri më 28 nëntor të vitit 2019 për shkak të skadimit të periudhës 60-ditore midis seancave gjyqësore.

Gjykata e dëgjoi dëshminë e tre dëshmitarëve të PSP-së dhe një dëshmitari të mbrojtjes. Për një kohë të caktuar, gjykimi nuk mund të përparonte sepse një dëshmitar (S. Bogoevski), nuk pranoi të marrë pjesë në gjykim. Z. Bogoevski ishte thirrur katër herë. Në shtator të vitit 2019 ai dorëzoi në Gjykatë një deklaratë me shkrim se nuk dinte asgjë për këtë rast. Ky dëshmitar konsiderohet thelbësor për këtë rast të PSP-së, kështu që rasti nuk mund të vazhdonte. Më 11 shkurt 2020, menjëherë pas përfundimit të periudhës së mbuluar nga ky raport, z. Bogoevski dëshmoi. Dëshmia e tij ndryshonte dukshëm nga dëshmia e tij e mëparshme që e kishte dhënë para autoriteteve amerikane.

Gjatë seancës së mbajtur në janar 2020, Gjykata i informoi palët se njëri nga të akuzuarit ishte arrestuar në Slloveni, në bazë të urdhër arrestit ndërkombëtar të lëshuar nga autoritetet shtetërore. I akuzuari ishte në paraburgim dhe priste kërkesën për ekstradim. Megjithatë, kërkesa për ekstradim ishte refuzuar.

KAPITULLI III

Ky kapitull do të ofrojë një informacion të përditësuar të hetimeve që PSP-ja i publikoi pas 30 qershorit të vitit 2017, që është afati i perceptuar 18-mujor i parashikuar nga Ligji për PSP-në për ngritjen e aktakuzave. Pas këtij afati, PSP-ja filloi 18 hetime të reja.

Informacion i përditësuar për 18 hetimet e reja të hapura nga PSP-ja

Ndërmjet **dhjetorit të vitit 2017 dhe nëntorit të vitit 2018**, PSP-ja njoftoi për **18** hetime të reja kundër **86** të dyshuarve, të ndara si më poshtë:

19 dhjetor 2017: PSP-ja njoftoi për **shtatë** hetime të reja.²⁷

‘Shërbimet e huaja’

Të dyshuarit: Dy - një ish shef i Drejtorisë së 5-të të DSK-së (nxitësi) dhe një ish-ndihmës i ministrit të punëve të brendshme (kryerësi material).

Periudha kohore: 16 dhjetor 2014 deri më 27 maj 2015.

Vepra e pretenduar penale: “Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit”, në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Hetimi pretendon se procedura e prokurimit për blerjen e pajisjeve të përgjimit ishte e paligjshme. Njëri i dyshuar dyshohet se e ka nxitur me dashje tjetrin që të zhvillojë procedurë të prokurimit për blerjen e sistemit për zbulimin, bllokimin dhe gjetjen e sistemeve aktive GSM (Global System for Mobile Communication) për përgjimin e komunikimeve për nevojat e DSK-së. Shuma e tenderit ishte 451.000,00 dollarë amerikanë për kompaninë e përzgjedhur. Siç dyshohet, të tre ofertat që vinin nga konkurrentët ishin plotësuar me dorë, me dorëshkrim pothuajse identik, ndërsa njëri nga ofertuesit megjithëse nuk mori ftesë, prapë se prapë mori pjesë në procedurë. Sipas PSP-së, ky krim u krye për t’i mbështetur pretendimet e ish-kryeministrit Gruevski se shërbimet e huaja të inteligjencës spiunonin në vend në kohën e skandalit të përgjimeve.

‘Pagesa rrugore’

Të dyshuarit: Një - ish-deputete.

Periudha kohore: Qershor 2011 deri në vitin 2015.

Vepra e pretenduar penale: “Mashtrimi në shërbim” në kundërshtim me nenin 355 të KP-së për vepër penale të vazhduar. Prokuroria pretendon se gjatë mandatit të saj si deputet, e dyshuara ka paraqitur dokumente për rimbursim të udhëtimeve, përkundër faktit se këto udhëtime nuk janë realizuar kurrë, ose nuk janë realizuar për ushtrimin e detyrës së saj zyrtare, dhe për këtë arsye nuk mund të rimbursoheshin nga buxheti i shtetit. Dëmi i pretenduar në buxhetin e shtetit vlerësohet të jetë afro 6 milion denarë.

27 Gjatë konferencës për shtyp, PSP-ja njoftoi se i kishte marrë përsipër tre raste të PP-së në fazën para-hetimore, edhe atë rastet Shkupi 2014, Aktori dhe Kosmos.

'Rentgen'

Të dyshuarit: Një - ish-ministër i shëndetësisë.

Periudha kohore: Shkurt 2012 deri më 30 prill 2013.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Ky rast ka të bëjë me dyshimin se i dyshuari e ka keqpërdorur pozitën e tij zyrtare dhe autorizimin dhe ka favorizuar një kompani në furnizimet e pajisjeve mjekësore, aparateve dhe sistemeve të informacionit, duke i shkelur kështu dispozitat e Ligjit për Furnizime Publike që garanton trajtim të barabartë të ofertuesve në procedurat e furnizimeve publike. Çmimi i pajisjeve mjekësore ishte 53.136.481,61 denarë. I dyshuari po ashtu dyshohet se ka mundësuar që një kompani tjetër të marrë fitim më të madh në vlerë prej 53.874.500,00 denarësh, në kundërshtim me procedurën për furnizim të përcaktuar me Ligjin për Furnizime Publike..

'Prodhuesi'

Të dyshuarit: Një - ish-ministër i bujqësisë.

Periudha kohore: 2009-2012.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", sipas nenit 353 të KP-së.

I dyshuari hetohet sepse ekziston dyshim i bazuar se i ka dhënë kontratë një kompanie në vlerë prej 3563.875.00 denarë, pa kryer procedurë konkrete të furnizimit.

'Udhëheqësit'

Të dyshuarit: Një.

Periudha kohore: 2011-2013.

Vepra e pretenduar penale: "Ndërtim pa leje", sipas nenit 244-a të KP-së. PSP-ja e heton ndërtimin e një ndërtese pa leje.

'Tarifa 2'

Të dyshuarit: Një.

Periudha kohore: 2012-2014.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", sipas nenit 353 të KP-së. PSP-ja e heton keqpërdorimin e dyshuar në zbatimin e softuerit ERP (Planifikimi i Burimeve të Ndërmarrjes) për kompaninë e energjisë elektrike ELEM në lidhje me rastin *Tarifa*.

'Transporter 2'

Të dyshuarit: 10.

Periudha kohore: 2009-2014.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. PSP-ja e vazhdon rastin ekzistues Transporter, në lidhje me keqpërdorimin e procedurës së furnizimit publik në rregullimin e transportit të nxënësve të shkollave fillore dhe të mesme në qytetin e Manastirit.

Më 10 dhe 13 dhjetor të vitit 2018: PSP-ja njoftoi për **shtatë** hetime të reja, me kundër 41 personave.

'Regjistrimi i popullsisë'

Të dyshuarit: Dy - një ish-deputet, dhe kryetari i BDI-së.

Periudha kohore: 2011.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Hetimi përqendrohet në mënyrën se si të dyshuarit e ndaluan

procesin që ishte në vazhdim të regjistrimit të popullsisë në vitin 2011. Konkretisht, të dyshuarit kërkuar që Kuvendi ta tërhiqte Ligjin për Regjistrimin e Popullsisë me arsyetimin se procedura nuk ishte në përputhje me standardet ndërkombëtare të përcaktuara nga Eurostati. Megjithatë, sipas hetimit, qëllimi i tyre i vërtetë ishte t'i fshehin të dhënat e vërteta për rrethanat demografike dhe ekonomike të vendit. Dëmi i pretenduar në buxhetin e shtetit është 175.123.909,00 milion denarë.

'I fuqishmi'

Të dyshuarit: Tre - një deputet i VMRO-DPMNE-së, babai i tij dhe ish-kryetari i Makedonski Brodit.

Periudha kohore: 2011-2014.

Veprat e pretenduara penale: "Mashttrim" në kundërshtim me nenin 247 të KP-së dhe "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të Kodit Penal. Hetimi përqendrohet në shitjen e pretenduar të paligjshme të një ndërtese në pronësi shtetërore në komunën e Makedonski Brodit.

'Aktor'

Të dyshuarit: 10 - një ish-kryeministër, një ish-ministër i transportit dhe tetë persona të tjerë.

Periudha kohore: 30 gusht 2011 - gusht 2013 (procedura e furnizimit publik); dhe 2012 - 2016 (larje parash).

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të Kodit Penal dhe "Larje e parave dhe të ardhura të tjera nga vepra ndëshkuese", në kundërshtim me nenin 273 të KP-së.

Ky hetim i shqyrton pretendimet se gjatë procedurës së tenderit për ndërtimin e autostradës Demir Kapi - Smokvicë, për shkak të përfshirjes së paligjshme të dy prej të dyshuarve, ofertuesi më i lirë u diskualifikua sepse ishte i afërt me partinë opozitare. Kësh-tu, hetimi dyshon se fituesi i tenderit nuk i ka plotësuar kërkesat për t'u përzgjedhur, megjithatë duke u zgjedhur si fitues i tenderit ai fitoi fitim të paligjshëm në vlerë prej 480.412.974,00 denarësh.

Hetimi po ashtu i shqyrton pretendimet se gjatë periudhës midis viteve 2012 dhe 2016, disa nga të dyshuarit vendosën bashkëpunim të përhershëm midis kompanive të tyre për të bërë pagesa fiktive me çmime të larta joreale. Të dyshuarit kanë lidhur kontrata fiktive për shërbime në kompanitë e tyre dhe kanë larë një shumë të përgjithshme prej 181.736.436,00 denarësh, nga të cilat 35.777.951,00 denarë i ishin paguar njërit prej të dyshuarve.

Më 10 dhe 13 tetor të vitit 2018: PSP-ja njoftoi shtatë hetime të reja kundër 41 personave.

'Dhurata'

Të dyshuarit: Tre - një ish-ministër i financave, një ish ministër i transportit dhe drejtori i kompanisë *Resurset energjetike maqedon*.

Periudha kohore: Janar 2012 - Korrik 2014.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorimi i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së, duke siguruar fitim të paligjshëm për një kompani të huaj, i vlerësuar afërsisht 33 milion euro. Dy prej të dyshuarve ishin të autorizuar të zbatonin një marrëveshje ndërqeveritare, të nënshkruar nga qeveritë e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Rusisë më 19 qershor të vitit 2010, për t'i rregulluar detyrimet e ish-BRSS-së ndaj RSFJ-së, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me Republikën e Maqedonisë së Veriut. Dy të dyshuarit ranë dakord se borxhi i Rusisë ndaj vendit do të paguhet duke ndërtuar

një tubacion gazi për një shumë totale prej 56 milion eurosh, me ç'rast Rusia do të merrte pjesë me 80% ndërsa Republika e Maqedonisë së Veriut me 20%. Megjithatë, sipas një studimi të fizibilitetit të përgatitur më parë, çmimi i tubacionit duhej të ishte shumë më i ulët (30/35 milion euro). Kështu, hetimi përpiqet të hedhë dritë mbi këtë ndryshim të çmimit, për të kuptuar nëse sjellja e të dyshuarve përbën vepër penale.

'Propaganda'

Të dyshuarit: Nëntë - një ish-kryeministër, një ish sekretar i përgjithshëm i qeverisë dhe shtatë të akuzuar të tjerë.

Periudha kohore: 2010 - 2015.

Krimet e pretenduara: "Bashkim kriminal" në kundërshtim me nenin 394 paragrafi 1 të KP-së dhe "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Hetimi është kryer për të kuptuar nëse opinioni publik ishte ndikuar disi dhe nëse mediat kanë ofruar shpërndarje të kontrolluar të informacionit. Hetimi dëshiron të kuptojë nëse këto sjellje përbëjnë vepër penale. Hetimi pretendon se ndikimi i gabuar mbi opinionin publik është bërë duke keqpërdoruar fonde nga buxheti i shtetit me qëllim të promovimit të mbështetjes për veprimet e partisë politike VMRO-DPMNE. Duket se promovimi i aktiviteteve të një partie të vetme nga mediat ishte i mundur për shkak të ndikimit të dy prej të dyshuarve, që është ushtruar me qëllim të dhënies së kontratave prej 30 milion eurosh për transmetuesit në mënyrë që të ndikojnë në politikën e tyre redaktuese në favor të VMRO-DPMNE-së.

Më tej, pretendohet se të dyshuarit e njëjtë, të ndihmuar nga të tjerët, kanë organizuar marrjen përsipër dhe menaxhimin e shtatë stacioneve televizive lokale dhe një radioje. Kjo e fundit fitoi një fitim të paligjshëm prej 5,250,000 eurosh.

Aksioni i përgjithshëm kishte për qëllim fshehjen e pronësisë së vërtetë dhe të kontrollit të mediave. Mediat u financuan nga fondet e buxhetit përmes dhënies së kontratave për shërbime - blerja e kohës mediatike për transmetimin e videove të përgatitura nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë të Veriut. Në të njëjtën kohë, fondet buxhetore u përdorën për t'i financuar këto projekte në mënyrë indirekte. Personat juridikë që kishin lidhur kontrata për furnizim publik me autoritetet shtetërore morën pjesë në financimin e mediave, dhe të dyshuarit e mundësuan këtë metodë të financimit.

'Dizajni'

Të dyshuarit: Katër - një ish-ministër i transportit, dhe tre të dyshuar të tjerë.

Periudha kohore: 2009 dhe 2010.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Hetimi pretendon se një kompani e huaj u favorizua në procedurën e lidhjes së kontratës për të blerë 202 autobusë dykatësh në Shkup. Një kompani kineze u zgjodh se e kishte ofertën më të favorshme në tenderin e publikuar, edhe pse u konstatua se kompania nuk i plotësonte kushtet e kërkuara të tenderit. Procedura e furnizimit i kushtoi buxhetit 5.000.000 euro.

Provat sugjerojnë se i dyshuari i parë, ministër në atë kohë, anuloi dy procedura të furnizimit publik për autobusët e kontestuar, për të cilët kishte aplikuar operatori ekonomik nga Kina, pa i përmbushur kushtet e tenderit. Kështu, ish-ministri dyshohet se ka marrë vendim, në kundërshtim me dispozitën e nenit 161 të Ligjit për Furnizime Publike, duke e shtuar një element në ofertë, dizajnin e autobusëve. Ky kriter i ri e favorizoi operatorin ekonomik kinez.

Fituesi i tenderit e dorëzoi dokumentacion që nuk përputhej me kërkesat e shpalljes së tenderit, gjegjësisht në vend të certifikatës për cilësi ISO 9001: 2000, kompania dorëzoi certifikatën ISO / TS 16949: 2002. Përveç kësaj, garancia bankare ishte lëshuar nga

“Ohridska Banka” A.D. Shkup, e cila nuk ka vlerësim krediti “B”, që ishte një kusht tjetër në dokumentacionin e tenderit. Komisioni i tenderit e zgjodhi operatorin ekonomik kinez përkundër të gjitha këtyre mangësive në dokumentacionin e paraqitur. Kompania kineze e fitoi tenderin, pasi konkurenti humbi pikë sepse nuk ishte në gjendje ta ofrojë dizajnin specifik të përmendur në dokumentacionin e tenderit, edhe pse oferta e tij ishte më e lirë. Hetimi përpiket të hedhë dritë mbi atë se a ishte ministri i detyruar ta anulojë procedurën e furnizimit publik për shkak të lëshimeve të konsiderueshme në procedurë, por nuk e bëri këtë dhe kështu veprroi në kundërshtim me nenin 136 të Ligjit për Furnizime Publike.

‘Harmonia’

Të dyshuarit: Tre - një ish-kryeministër, një ish-ministër i transportit, një ish-kryetar i Shkupit. Periudha kohore: 2012 dhe 2013.

Veprat e pretenduara penale: “Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit”, në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Ish-kryeministri - përmes lidhjeve të tij me qytetarë turq - i ndihmoi pronarët e një Universiteti privat në Shkup të blinin dy parcela të tokës ndërtime në Shkup me çmime të ulëta joreale (1 euro/m² në vend të 20 euro/m²). Ai e bëri këtë duke e ndryshuar ligjin për shitjen e tokës shtetërore. Pastaj, një i dyshuar tjetër e udhëzoi ish-kryetarin e komunës që ta rregullojë procedurën për shitjen e tokës me ofertë elektronike të kurdisur. Në këtë mënyrë, Universiteti kishte një fitim të kundërligjshëm prej 385,868,00 eurosh.

Tenderi i parcelave në fjalë është dashur të bëhet përmes ofertave elektronike. Për ta minimizuar mundësinë e pjesëmarrësve të tjerë në ofertë, njëri prej të dyshuarve shtoi një kusht shtesë të veçantë - pjesëmarrësit, përveç akreditimit për arsimin e lartë, duhej të dorëzonin garanci të lartë në mënyrë disproporcionale prej 100,000 eurosh për parcelë. Universiteti e dorëzoi ofertën e tij, e cila ishte jo e plotë, por me ndërhyrjen e njërit prej të dyshuarve, dokumentacioni u pranua dhe Universiteti u shpall fitues.

‘Pacienti’

Të dyshuarit: 15 - një ish-ministër i shëndetësisë dhe 14 të dyshuar të tjerë.

Periudha kohore: 2010; 2012 dhe 2013.

Veprat e pretenduara penale: “Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit”, në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Aktivitetet i përfshijnë procedurat e furnizimit publik në lidhje me rikonstruimin e disa institucioneve shëndetësore publike në Republikën e Maqedonisë të Veriut.²⁸ Në vitin 2010, katër të dyshuar, anëtarë të komisionit për furnizime publike në Ministrinë e Shëndetësisë, dorëzuan një ofertë të paligjshme për ta zgjedhur ofertuesin më të favorshëm. Ministri i atëhershëm i shëndetësisë, në vend që të refuzonte ofertën e komisionit, vendosi ta zgjedhë një kompani bullgare si ofertues më të favorshëm, edhe pse dyshohej se ishte e qartë se kompania nuk i plotësonte kushtet e tenderit, e as nuk ishte ofertuesi më i lirë.

Provat sugjerojnë se të dyshuarit e favorizuan një kompani edhe pse e dinin se ky ofertues nuk i plotësonte kërkesat. Ofertuesi nuk i posedonte autorizimet e nevojshme për inxhin-ierët, ndërsa në pjesën e çmimeve dhe përlllogaritjeve, të cilat janë pjesë integrale e ofertave, nuk kishte ofruar të dhëna të sakta. Gjatë zgjedhjes së kësaj kompanie, komisioni për furnizime publike e shpërfilli krejtësisht ofertuesin me ofertën më të ulët.

Procedura të ngjashme besohet se kanë ndodhur përsëri në vitin 2012 dhe 2013. Dëmi i përgjithshëm në buxhetin e shtetit është i paqartë. Megjithatë, ka indikacione se dëmi do të arrihte në 500.000 euro.

28 ISHP “Spitali i Përgjithshëm Ohër”, ISHP “Spitali Klinik Tetovë” dhe ISHP “KGJA Çair”.

'Stacionet bazë'

Të dyshuarit: Një - ish-drejtor ekzekutiv *T-Mobile Maqedoni*.

Periudha kohore: 2009 - 2010.

Vepra e pretenduar penale: "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Ekzistojnë arsye për të besuar se i akuzuari siguroi 3,522,400,00 euro fitim të paligjshëm për një kompani tjetër. Me qëllim të legalizimit të stacioneve të paligjshme bazë, i dyshuari në vitin 2011 kërkoi nga një kompani të dorëzonte ofertë finan-ciare në T-Mobile Maqedoni për ta përfunduar procedurën për ta rregulluar statusin juridik të stacioneve të saj bazë, edhe pse operatori mobil kishte ekip ekspertësh dhe njerëz të licencuar që mund ta kishin bërë këtë punë. Kompania e përmendur ofroi shërbim që ishte tre herë më i shtrenjtë se ai që mund të ishte realizuar nga ekspertët e këtij operatori mobil.

'Banka Postare'

Të dyshuarit: Gjashtë.

Periudha kohore: nga vitit 2001 deri në vitin 2010.

Vepra e pretenduar penale: "Larje e parave dhe të ardhura të tjera nga vepra ndëshkuese", në kundërshtim me nenin 273 të KP-së. Ekzistojnë arsye për të besuar se të dyshuarit organizuan një strukturë për të larë para përmes Bankës Postare. Kjo duket se është bërë përmes përfshirjes në procesin e privatizimit të ndërmarreve të zgjedhura drejtpërdrejt nga i dyshuari. Fillimisht, hetimi u paralajmërua kundër nëntë personave: gjashtë personat aktualë, një ish-kryeministër, një ish-zëvendëskryeministër dhe një ish-ministër i financave. Megjithatë, hetimi ndaj tre të dyshuarve të fundit nuk mund të ndërmerret për shkak të vjetërsimit absolut për ndjekje penale.

Është për të ardhur keq që PSP-ja njoftoi hetim kundër personave të cilët nuk mund të ndiqen më penalisht (për shkak të vjetërsimit). Prezumimi i pafajësisë është parimi më i rëndësishëm që e rregullon procedurën penale, duke përfshirë edhe këtë hetim. Fakti që emri i një personi është i lidhur me veprime kriminale, pa pasur mundësi t'i pastrojë këto pretendime mund të ketë pasoja serioze në reputacionin e individit, d.t.th. në jetën e tij/saj private dhe/ose profesionale.

Do të ishte praktikë e mirë, për t'i mbrojtur të drejtat themelore të njerëzve²⁹, dhe besueshmërinë e sistemit të drejtësisë në tërësi, të merren parasysh të gjitha kufizimet e një hetimi, duke përfshirë edhe vjetërsinë për ndjekje penale, përpara se të publikohen emrat e personave të përfshirë në hetimet penale.

9 nëntor 2018: PSP-ja njoftoi një hetim kundër 13 personave.

'Perandoria'

Të dyshuarit: 13 - një biznesmen i shquar në vend, politikanë dhe kompani në pronësi të tyre.

Periudha kohore: 2002-2013.

Krimet e pretenduara: "Bashkim kriminal", në kundërshtim me nenin 394 të Kodit Penal; "Dëmtimi ose privilegjimi i kreditorëve", në kundërshtim me nenin 257 të KP-së; "Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit", në kundërshtim me nenin 353 të KP-së, "Mashtrim", në kundërshtim me nenin 247 të KP-së; dhe "Larje e parave dhe të ardhura të tjera nga vepra ndëshkuese", në kundërshtim me nenin 273 të KP-së.

Ky është hetimi i vetëm ku disa prej të dyshuarve u mbajtën në paraburgim për një muaj, në fazën e hershme të tij. Përveç kësaj, u shqiptuan edhe disa masa të kujdesit. Gjykatë-

29 Për shembull, e drejta për jetën private, e garantuar me nenin 25 të Kushtetutës së Maqedonisë së Veriut, si dhe me nenin 8 të KEDNJ-së.

si i procedurës paraprake lëshoi vendim për ngrirje të përkohshme të disa pronave dhe llogarive bankare. Prokuroria thekson se dëmi i shkaktuar në buxhetin e shtetit arrin në 6,275,280 euro, ndërsa shuma e parave të lara kap vlerën 10 milion euro.

Aktakuzat për rastin *Talir*

Hetimi për këtë rast filloi më 22 maj të vitit 2017 dhe u zhvillua kundër gjashtë të dyshuarve, duke përfshirë ish-kryeministrin Gruevski. Hetimi shqyrtoi financimin e partisë politike VMRO-DPMNE, dhe mënyrën në të cilën u ndërtua selia e partisë.

Në fund të hetimit, me qëllim që gjykimi kryesor të zhvillohet më mirë dhe në mënyrë më efikase, PSP-ja vendosi të ngrrej dy aktakuza, duke i ndarë kështu rezultatet e hetimit në dy pjesë. PSP-ja i parashtroi dy aktakuzat më 22 nëntor të vitit 2018. Në njërën aktakuzë (Talir 1), ajo akuzoi gjashtë të akuzuar për “Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizim-it”, në kundërshtim me nenin 353 të KP-së, dhe “Larje e parave dhe të ardhura të tjera nga vepra ndëshkuese”, sipas nenit 273 paragrafi (1) të KP-së në lidhje me nenin 22, në lidhje me nenin 45 të KP-së.

I akuzuari kryesor akuzohet se ka keqpërdorur pozitën e tij zyrtare dhe ka shkelur Ligjin për Fi-nancimin e Partive Politike dhe Ligjin për Luftë Kundër Korrupsionit në periudhën nga vitit 2009 deri në vitin 2015 duke siguruar para nga burime anonime dhe të paligjshme për ta financuar VMRO-DPMNE-në. Ai e bëri këtë me ndihmën e dy të akuzuarve të tjerë, të cilët u bënë presion përfaqësuesve të personave juridikë që kishin kontrata me organet shtetërore, ndërmarrjet publike ose njësitë e vetëqeverisjes lokale, duke i detyruar ata që të bënin pagesa në para të gatshme për ta financuar partinë në këmbim të marrjes së furnizimeve të leverdishme publike.

I akuzuari nuk ua ktheu këto mjete subjekteve që i kishin paguar ato, e as që i futi ato në buxhetin e Republikës së Maqedonisë së Veriut, ashtu siç ishte i detyruar të bënte në përputhje me Ligjin për Financimin e Partive Politike. Si rezultat i kësaj, ai pretendohet se ka sh-kaktuar dëm prej të paktën 283.432.656,00 denarëve ose 4.6 milion eurove. Për të fshehur faktin se paratë ishin të ardhura nga vepra ndëshkuese, të akuzuarit, nga viti 2011 deri në vitin 2015, organizuan që paratë të paguheshin nga njerëz të ndryshëm, duke futur të dhëna të rreme, me emra të individëve që në fakt nuk kishin bërë pagesa.

Një e akuzuar, që akuzohet për “Larje të parave dhe të ardhura të tjera nga vepra ndëshkuese”, në kundërshtim me nenin 273 paragrafi 1 të KP-së vendosi ta pranojë fajin dhe të merret vesh për dënimin me PSP-në. Ajo u dënua me dënim me kusht me burg për dy vjet, i cili nuk do të zbatohet nëse nuk kryen ndonjë vepër të re penale në pesë vitet e ardhshme.

Aktakuza e dytë e ngritur si rezultat i këtij hetimi (Talir 2) akuzon dy të akuzuar për “Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit”, në kundërshtim me nenin 353 të KP-së. Të akuzuarit akuzohen se e kanë keqpërdorur pozitën e tyre zyrtare, duke i mundësuar një personi juridik ta ndërtojë selinë e partisë politike VMRO-DPMNE.

Korniza aktuale ligjore³⁰ e kufizon përqindjen e të ardhurave vjetore të çdo kompanie që mund të vijë nga buxheti i shtetit ose buxhetet e njësitë të vetëqeverisjes lokale në 75%.

30 Shih në Ligjin për partitë politike, Gazeta Zyrtare nr.76/2004, 5/2007, 8/2007, 5/2008 dhe 23/2013; Ligji për financimin e partive politike, Gazeta Zyrtare nr.76/2004, 86/2008, 161/2008, 96/2009, 148/2011, 142/2012, 23/2013 dhe 140/2018; Ligji për marrëdhëniet e detyrimeve, Gazeta Zyrtare nr.18/2001, 4/2002, 5/2003, 84/2008, 81/2009, 161/2009 dhe 123/2013..

Personi juridik, që është subjekt i aktakuzës, në kohën e ofrimit të shërbimeve të ndërtimit për VMRO-DPMNE-në e kishte arritur tashmë këtë prag ligjor. Aktakuza pretendon se të akuzuarit, në kundërshtim me këto dispozita ligjore, i mundësuan partisë politike VM-RO-DPMNE të përfitojë dobi të konsiderueshme të paligjshme pronësore në vlerë prej 507.164.424 denarësh ose 8.25 milion eurosh.

Të dy aktakuzat janë konfirmuar dhe rastet janë gati për gjykimin kryesor. Në rastin *Talir 1*, Gjykata tashmë ka caktuar rreth dhjetë seanca, por gjykimi kryesor ende nuk ka filluar zyrtarisht pasi në asnjërën nga seancat nuk ishin plotësuar kushtet për fillimin e gjykimin kryesor. Ish kryeministri Gruevski do të gjykohet *në mungesë*, pasi ai fitoi azil politik në Hun-gari në vitin 2018.

Në rastin *Talir 2*, gjykimi kryesor filloi, një i akuzuar ishte i pranishëm, ndërsa ish-kryeministri Gruevski gjykohet *në mungesë*. Palët i prezantuan fjalët e tyre të hapjes, ndërsa Gruevskit Gjykata i caktoi avokat mbrojtës sipas detyrës zyrtare.

KAPITULLI IV

Analizë gjithëpërfshirëse e rasteve të përfunduara

Gjatë kohëzgjatjes së këtij projekti kanë përfunduar vetëm pesë raste³¹, njëri prej tyre për shkak të pranimit të fajit nga i akuzuari, dhe një tjetër për shkak të vendimit të Prokurorisë për ta tërhequr aktakuzën. Në rastin *Fortesa 2*, ende është duke u zhvilluar procedura e ankesës për njërin nga të akuzuarit, ndërsa aktgjykimi u bë përfundimtar për të gjithë të akuzuarit. Në këtë pjesë të raportit përfshihen gjithashtu rastet të cilat janë në procedurë të ankimit (300, *Trevnik*, *Fortesa 2*, *Titanik 2*).³²

Siç u përmend më herët, qëllimi i monitorimit të gjyqësorëve është “për ta përmirësuar drejtësinë, efektivitetin dhe transparencën e sistemeve gjyqësore”³³, me fjalë të tjera për të kuptuar nëse janë respektuar standardet për gjykim të drejtë, siç përcaktohen në nenin 6 të KEDNj-së, dhe në legjislacionin kombëtar. Prandaj, analiza e aktgjyqësorëve të shqiptuara që është dhënë në vijim të tekstit do të përqendrohet vetëm në aspektet procedurale të gjykimit: prezumimin e pafajësisë, të drejtën për t’u gjykuar brenda një kohe të arsyeshme, të drejtën për gjykim publik dhe të drejtën për vendim të arsyetuar.

i). Fortesa 2 – ka të bëjë me shkatërrimin e dokumenteve që kanë të bëjnë me pajisjet e përdorura për t’i përgjuar komunikimet. Procedura në shkallën e parë për këtë rast u përfundua më 8 nëntor të vitit 2017. Ky është ndoshta njëri nga rastet më të rëndësishme nga të gjitha rastet e Prokurorisë që shqyrtohen në Gjykatë, pasi rasti përfiqet të hedhë dritë mbi procesin e përgjimit të paligjshëm. Në këtë rast u analizua fenomeni që e tronditi tërë vendin dhe konstatoi se kush ishte përgjegjës.

Aktakuza akuzoi shtatë të akuzuar për “Falsifikim të dokumentit zyrtar”, në kundërshtim me nenin 361 të KP-së, i cili parasheh dënim nga tre muaj deri në pesë vjet burgim. Në aktakuzë thuhet se Goran Grujevski, ish-kryeshef i Drejtorisë për Siguri dhe Kundërzbulim (DSK), dhe gjashtë punonjës të tjerë të DSK-së krijuan në mënyrë të paligjshme një Komision, të cilit i ishte besuar shkatërrimi i materialeve që rezultojnë nga përgjimet e paligjshme.

Me aktakuzën shtatë të pandehur u akuzuan për “Falsifikimin e dokumentave zyrtare” në kundërshtim me nenin 361 të KP-së, i cili parasheh dënim me burgim nga tre muaj deri në pesë vjet. Në aktakuzë thuhet që Goran Grujevski, ish shefi i Drejtorisë për Sigurim dhe

31 *Tank, Trust, Tifani, Sopot* dhe *Fortesa 2* (kjo e fundit për të gjithë, përveç për G. Grujevski).

32 Vendimet e shkallës së parë u shqiptuan edhe në rastet *Tarifa* dhe *Spiuni*, por në kohën e shkrimit të këtij raporti ende nuk ishin lëshuar aktgjykimet me shkrim. Gjithashtu, procedura e apelit për *Titanik 2* është përfunduar dhe rasti u kthye për rigjykim.

33 Shih Monitorimi i gjyqësorëve, Doracak për praktikantë, faqe 16, gjendet në <https://www.osce.org/odihr>.

Kundërzbulim (DSK-ja), si dhe gjashtë të punësuar të DSK-së në mënyrë të pa ligjshme kanë krijuar një Komision të cilit i kanë besuar në shkatërrimin e materjaleve të cilat rrjedhin nga përgjimet e pa ligjshme.

Gjykata e Shkallës së Parë, me vendimin e datës 8 Nëntor 2017, i gjeti të gjithë të akuzuarit fajtorë sipas akuzës dhe i dënoi 5 prej tyre me dënime me kusht, ndërsa Grujevskin (i cili iku në Greqi dhe u gjykua në *mungesë*) me një vit e 6 muaj burgim. Aktgjykimi është i arsyetuar mirë, duke i shpjeguar në detaje provat që gjykata i ka konsideruar të rëndësishme gjatë marrjes së vendimit për këtë rast. Në aktgjykim po ashtu është shpjeguar në detaje pse teoria e rastit e prezantuar nga mbrojtja nuk mund të konsiderohej e besueshme. Përveç kësaj, në aktgjykim është dhënë një pasqyrë e plotë e rrethanave të veçanta (lehtësuere dhe rënduese) për secilin të akuzuar, që janë marrë parasysh për të përcaktuar dënimin adekuat për secilin nga të akuzuarit.

Vetëm dy të akuzuar u ankan ndaj aktgjykimit, Grujevski dhe Valentina Simonovska. Më 10 prill të vitit 2018, Gjykata e Apelit e konfirmoi dënimin e Simonovskës. Megjithatë, ajo e anuloi dënimin e Grujevskit dhe urdhëroi rigjykimin e tij duke thënë se Gjykata e shkallës së parë e konstatoi gabimisht ekzistimin e kërkesave ligjore për gjykim në *mungesë*. Rigjykimi i Grujevskit, përsëri në *mungesë*, filloi më 19 shtator të vitit 2018 dhe përfundoi më 20 nëntor të vitit 2019 në shkallë të parë, me ç'rast Grujevski përsëri u shpall fajtor dhe iu shqiptua dënimi i njëjtë si në gjykimin fillestar.

Gjatë gjykimit fillestar në shkallën e parë, u ngritën disa çështje procedurale. Së pari, mbrojtja e kundërshtoi nxjerrjen e provave që ishin shënuar si "informacion i klasifikuar". Prokuroria arriti të sigurojë deklasifikim të dokumenteve të caktuara nga Ministria e Punëve të Brendshme (MPB), si institucion kompetent për këtë çështje. Gjykata e përjashtoi publikun nga seancat gjyqësore kur u nxorën dokumentet e klasifikuara.³⁴

PSP-ja e ngriti aktakuzën më 15 shtator të vitit 2016, ndërsa gjykimi përfundoi më 10 prill të vitit 2018. Prandaj, mund të thuhet se e drejta për t'u gjykuar brenda një afati të arsyeshëm kohor, siç parashikohet nga neni 6 (1) i KEDNj-së, u respektua.

Nga këndvështrimi procedural, ndoshta çështja më e rëndësishme ishte gjykimi në *mungesë* i të akuzuarit kryesor, Goran Grujevski. Vendimi i Gjykatës së Apelit për kthimin e rastit për rigjykim vetëm për këtë të akuzuar është shqyrtuar në Raportin e Dytë të Përkohshëm.³⁵ Gjatë rigjykimit, Prokuroria i kërkoi gjykatës të pranojë prova shtesë që përbëheshin nga 56 dokumente të klasifikuara. Nxjerrja e këtyre provave u bë në seancë të mbyllur, megjithatë monitoruesit e OSBE-së u lejuan të marrin pjesë në të,³⁶ sepse Gjykata e pranoi statusin e tyre si ekspertë (shih nenin 355 paragrafi 2 LPP-së). Përveç kësaj, Prokuroria i shfrytëzoi dëshmitë e të akuzuarve të dënuar, të cilët dëshmuan për rolin e tyre në shkatërrimin e do-kumentacionit në fjalë, dhe rolin e Grujevskit në gjithë procesin.

Në përgjithësi, KEDNj-ja nuk i ndalon gjykimet në *mungesë*. E drejta e mbrojtjes në rastet e tilla duhet të sigurohet përmes masave të tjera të parashikuara në neni 6 i KEDNj-së,

34 Megjithatë, në bazë të nenit 355 (2) të LPP-së, monitoruesit e OSBE-së u lejuan të qëndronin në sallën e gjyqit.

35 Shih Raportin e Dytë të Përkohshëm, fq.12, të versionit në gjuhën angleze.

36 Misioni i OSBE-së në Shkup e përshëndet ndryshimin e qasjes nga Gjykata Themelore Penale Shkup, me të cilin u lejua prania e monitoruesve të OSBE-së si ekspertë në disa nga seancat në të cilat është përjashtuar prania e publikut. Në këtë mënyrë, Gjykata e dëshmon përkushtimin e saj për të mundësuar procese transparente dhe të hapura në këto raste, si dhe në punën e tyre në përgjithësi.

përkatësisht përmes një avokati të zgjedhur, i cili do të kishte kohë dhe mundësi të përshatshme për ta përgatitur mbrojtjen. Mund të thuhet se me informacionet që i ka pasur Gjykata e Apelit në kohën e shqyrtimit të rastit, ishte më se e qartë se i akuzuari nuk e kishte ndërmend të marrë pjesë personalisht në këtë proces. Prandaj, duke pasur parasysh edhe faktin se rigjykimi u zhvillua në mungesë të të akuzuarit, vendimi i Gjykatës së Apelit për këtë çështje mbetet i paqartë.

ii) **Tifani** – ka të bëjë me veprën penale të evazionit tatimor, ku aktakuza akuzoi një kompani dhe pronarin e saj për “Evazion tatimor”, në bazë të neni 279 paragrafi 2 dhe 1 të KP-së. Dënimi i parashikuar nga ligji për këtë veprë penale është së paku katër vjet burgim. Gjyqi përfundoi me pranim të fajit nga e akuzuara, e cili u dënua me 2 vjet burgim me kusht, në rast se nuk kryen ndonjë veprë tjetër penale në katër vitet e ardhshme. Gjykata urdhëroi që i akuzuari t’i paguante shtetit mbi 3.700.000,00 denarë si gjobë dhe kompensim. Më 18 korrik të vitit 2018, Gjykata e Apelit e konfirmoi aktgjykimin.

Ky rast përfundoi shpejt për shkak se e akuzuara vendosi t’i shfrytëzojë favoret ligjore që ofrohen kur pranohet fajti. Në fakt, Gjykata ishte e butë ndaj të akuzuarës dhe i shqiptoi asaj dënim me kusht. Megjithatë, të dyja palët vendosën ta ushtrojnë të drejtën e tyre për t’u ankuar kundër këtij aktgjykimi.

Mbrojtja, në ankesën e saj kundër aktgjykimin të lëshuar në bazë të pranimit të fajit, theksoi se pranimi i fajit gjatë seancës së shkallës së parë ishte bërë nën presionin e mediave. Nga ana tjetër, PSP-ja u ankuar për dënimin e dhënë nga Gjykata e shkallës së parë, duke theksuar se ishte shumë i ulët dhe se nuk e kishte marrë parasysh peshën e fakteve.

Gjykata e Apelit i hodhi poshtë të dy ankesat, duke vendosur se pranimi i fajit i bërë nën presionin e mediave mbetet pranim i fajit. Presioni i mediave nuk paraqet detyrim të kundërligjshëm për të akuzuarën. Ligji parashikon kushte të tjera në të cilat pranimi i fajit nuk mund të përbëjë bazë për një aktgjykim ndëshkues.³⁷ Në këtë rast, asnjëra nga ato kushte nuk ishte e pranishme. Gjykata e shkallës së parë e udhëzoi në mënyrë të qartë të akuzuarën për pasojat e pranimit të fajit dhe e pyeti atë në mënyrë adekuate se ai i kuptonte plotësisht këto pasoja. Avokati i zgjedhur nga e akuzuara i ndihmoi asaj gjatë seancës kur ajo e ka pranuar fajin. Kështu, Gjykata e Apelit e pranoi ligjshmërinë e vendimit të shkallës së parë dhe e vërtetoi atë.

Gjykata e Apelit gjithashtu e hodhi poshtë ankesën e PSP-së sa i përket dënimit të shqiptuar. Gjykata më e lartë e vërtetoi vendimin e gjykatës së shkallës së parë, duke vendosur se ajo i kishte marrë parasysh në mënyrë adekuate si rrethanat lehtësuese, ashtu edhe ato rënduese të rastit, dhe kështu ia ka dhënë peshën e duhur (në aspekt të dënimit të shqiptuar) pranimit të fajit.

E drejta për t’u ankuar ndaj një aktgjykimi është e drejtë thelbësore për të dyja palët. Ajo siguron që të mos bëhen gabime, dhe më e rëndësishmja, luan rol mbikëqyrës sa i përket punës së gjyqtarëve në gjykatat e shkallës së parë. Megjithatë, në këtë rast, me sa duket ushtrimi i kësaj të drejte e kishte zgjatuar pa nevojë procedurën penale, i cili kishte përfunduar dhe duhej të kishte hyrë në fazën e saj të ekzekutimit. Ekzekutimi i dënimit në pjesën e tij monetare (pagesa e gjobës dhe e dëmshpërblimit për dëmin e shkaktuar) është shqyrtuar në një pjesë tjetër të këtij raporti.³⁸

37 Në bazë të nenit 12, paragrafi 1 të LPP-së.

38 Shih Kapitullin V.

iii) Tregind (300) – përfshin një proces të furnizimit publik për blerjen e 300 automjeteve për nevojat e Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB). Aktakuza akuzoi vetëm një të akuzuar (ish-ndihmësinistrin për punë të brendshme) për veprën penale “Keqpërdorim të pozitës zyrtare”, në kundërshtim me nenin 353 (5) dhe (1) të KP-së, i cili parasheh dënim me burg prej të paktën pese viteve.

Aktgjykimi i shkallës së parë që u soll më 22 maj të vitit 2018 e shpalli të akuzuarin fajtor sipas akuzës dhe e dënoi atë me nëntë vjet burg. Për më tepër, i akuzuari u urdhërua t'i paguante MPB-së gati 28 milion denarë. I akuzuari u ankua ndaj këtij aktgjykimi, duke thënë se aktgjykimi i shkallës së parë nuk e shpjegoi si duhet qëllimin për ta kryer veprën penale. I akuzuari gjithashtu e vuri në dyshim ekzistimin e dëmit të shkaktuar ndaj buxhetit të ministrisë, pasi që automjetet e blera gjatë procedurës së inkriminuar janë akoma në përdorim në ministri.

Një çështje tjetër që u ngrit në ankesë ishte autenticiteti i bisedave të përgjuara telefonike, me ç'rast mbrojtja theksoi se ishte e pamundur të verifikohesh autenticiteti i tyre, dhe për këtë arsye kjo provë duhet të përjashtohet nga dosja e rastit. Mbrojtja po ashtu e kritikoi raportin e ekspertit, pasi ai nuk ishte ekspert i autorizuar në kohën kur u krye ekspertiza. Me 26 dhjetor të vitit 2018, Gjykata e Apelit e anuloi dënimin ndëshkues dhe e ktheu rastin në Gjykatën e shkallës së parë për rigjykim.

Sipas Gjykatës së Apelit, gjatë gjyqimit në shkallë të parë janë bërë disa shkelje, gjegjësisht se eksperti nuk kishte licencë në kohën kur e ka dhënë mendimin e tij ekspert, dhe se Kryetari i trupit gjyqës refuzoi që përmes leximi të fusë në procesverbal pjesë nga provat materiale. Gjykata e Apelit gjithashtu e udhëzoi Gjykatën e shkallës së parë që të konstatonte se a ishte respektuar Ligji për Furnizimet Publike kur ishin blerë automjetet e inkriminuara.

Gjykata e shkallës së parë e përmbylli rigjykimin më 22 tetor të vitit 2019, duke e shqiptuar të njëjtin dënim sikurse edhe që ia kishte shqiptuar më parë të akuzuarit, 9 vjet burg dhe detyrimin për ta kompensuar dëmin e shkaktuar në buxhetin e shtetit si rezultat i sjelljes së tij kriminale (28 milionë denarë).

iv) Tank – ky rast ka të bëjë me blerjen e një automobili luksoz për nevojat e ish-kryeministrit Nikolla Gruevski në vitin 2012. Hetimi e zbuloi procedurën e paligjshme të blerjes së au-tomobilit luksoz për përdorim ekskluziv nga një person, me kërkesë specifike nga përdoruesi (ish-kryeministri Gruevski). Në përgjithësi, furnizimet publike kryhen në bazë të analizës së kryer për nevojat, duke e pasur parasysh detyrimin që tenderi t'i jepet ofertuesit më të lirë. Në këtë rast konkret, hetimi tregoi se procesi i furnizimit publik duke përdorur mjete publike filloi me urdhrin e Gruevskit, i cili dëshironte një lloj të veçantë të automobilit për vete. Pran-daj, nuk është bërë asnjë analizë e nevojave. Procesi i tenderit ishte rregulluar në atë mënyrë që të mos ketë më shumë se një ofertues që i plotëson kërkesat.

Gjykata e shkallës së parë e shpalli aktgjykimin e saj më 23 maj të vitit 2018. Ish-kryeministri Gruevski u shpall fajtor për “Pranimi i shpërblimit për ndikim kundërligjshëm” në bazë të nenit 359 paragrafi 2 të KP-së dhe ai u dënua me dy vjet burg. Ish-ndihmësinistri për furnizime publike në MPB u shpall fajtor për krimin e “Keqpërdorimit të pozitës zyrtare dhe autorizimit” në bazë të nenit 353 paragrafi 5 dhe 1 të KP-së dhe u dënua me gjashtë vjet e gjashtë muaj burg. Aktgjykimi ishte arsyetuar mirë dhe i prezantoi qartë provat të cilat Gjykata i konsideroi të besueshme për ta vërtetuar fajin e të akuzuarve. Ajo gjithashtu shpjegoi qartë pse teoria e mbrojtjes u refuzua. Më 5 tetor të vitit 2018, Gjyka-

ta e Apelit e konfirmoi aktgjykimin dënues të ish-kryeministrit Gruevski, por e uli dënimin e të akuzuarit tjetër në katër vjet e gjashtë muaj burg.

Ish-ministria e punëve të brendshme, Gordana Jankuloska, u gjykua në procedurë të veçantë. Më 8 tetor të vitit 2018, ajo u shpall fajtoare për “Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimi” në bazë të nenit 353 paragrafi 5 dhe 1 të KP-së dhe u dënua me gjashtë vjet burg. Me kërkesë të PSP-së, gjykata ia ndaloi Jankuloskës të largohet nga vendbanimi i saj për shkak të rrezikut nga arratia, në bazë të nenit 163, paragrafi 1 të LPP-së. Më 28 mars të vitit 2019, Gjykata e Apelit e uli dënimin e Jankuloskës në katër vjet burg.

Pavarësisht nga ikja nga përballja me drejtësinë e ish-kryeministrit Gruevski, gjyqi zbuloi korrupsionin e funksionarëve të lartë shtetërorë duke i sjellë para drejtësisë. Për më tepër, e gjithë kohëzgjatja e gjykimit, nga ngritja e aktakuzës deri në aktgjykimin e plotfuqishëm, ishte relativisht e shkurtër, rreth 16 muaj për ish-kryeministrin Gruevski dhe të akuzuarin tjetër, dhe afërsisht 21 muaj për Jankulovskën, për shkak të shtazënisë dhe amësisë së saj.

Gjatë gjyqit kundër dy të akuzuarve të parë, dëshmuar 27 dëshmitarë, ndërsa provat materiale u nxorën para trupit gjykues. Trupi gjykues vendosi që provat materiale (118 dokumente për dy të akuzuarit e parë dhe 121 dokumente për të akuzuarin e tretë) të futen në procesverbal përmes leximit, duke e futur vetëm titullin e dokumentit, datën e lëshimit dhe autorin e tij, në vend të leximit të gjithë përmbajtjes së dokumentit. Kjo procedurë u zbatua si për provat që i nxori prokuroria, ashtu edhe për ato të mbrojtjes.

Në këtë mënyrë, të dy trupave gjykues³⁹ iu mundësua t'i pranojnë të gjitha provat e prezantuara nga palët dhe t'i përfundojnë procedurat brenda një kohe të arsyeshme, duke siguruar se të drejtat e të akuzuarve janë respektuar plotësisht. Mbrojtja kishte kohë që të përgatitej siç duhet pasi që provat materiale i ishin dorëzuar në kohë. Duke e lexuar vetëm titullin e dokumentit, kundrejt leximit të tërë përmbajtjes së tij, mbrojtjes mori informacion se në cilat dokumente të veçanta prokuroria e bazonte rastin e saj, duke i mundësuar kështu kohë të mjaftueshme për t'u përgatitur.

Trupi gjykues në këtë rast arriti të arrijë një ekuilibër të duhur midis të drejtës për të mundësuar kushte të përshtatshme për përgatitjen e mbrojtjes, dhe të drejtës për t'u gjykuar brenda një kohe të arsyeshme, dhe tregoi se procedura mund të zhvillohet shpejt pa i shkelur me këtë rast, në asnjë mënyrë, të drejtat të të akuzuarve.

Ky ekuilibër duhet të respektohet gjithmonë në një procedurë penale, ndërsa mënyra se si trupi gjykues i trajtoi provat materiale të prezantuara nga palët mund të shërbejë si shembull për trupat e tjerë gjykues në rrethana të ngjashme. Dorëzimi në kohë i provave nga ana e Prokurorisë pati një ndikim shumë pozitiv në zhvillimin e gjithmbarshëm të gjykimit. Në Kapitullin V do të shihet se vendimi në disa raste të tjera që të lexohet e gjithë përmbajtja e të gjitha provave materiale të prezantuara nga palët kishte ndikim të rëndësishëm në gjatësinë e gjykimeve, pa pasur ndonjë dobi.

Megjithëse nga aspekti procedural rasti *Tank* u zhvillua në mënyrë efikase, aspekti i ekzekutimit të sanksioneve paraqiti një shqetësim të veçantë sa i përket efektivitetit të përgjithshëm të procesit.⁴⁰

39 Meqenëse Jankulovska u gjykua veçmas, bëhet fjalë për trup tjetër gjykues (gjyqtarët e njëjtë, por gjyqtarë porotë të ndryshëm).

40 Më shumë rreth çështjeve që kanë të bëjnë me ekzekutimin e dënimeve, shih Kapitullin 5.

Trust – ky rast ka të bëjë me procesin e furnizimit publik të pajisjeve për nevojat e shfrytëzimit të rezervave të thëngjillit në minierën e Manastirit. Dy të akuzuarit, biznesmenët Sead Koçan dhe Vasilije Aviroviq u shpallën fajtorë për “Keqpërdorimi i procedurës për thirrje publike, ndarja e marrëveshjes për furnizim publik ose partneritet privat-publik”, në përputhje me nenin 275-c paragrafi 3 dhe 1 të KP-së. Koçani u dënua me gjashtë vjet burg, ndërsa Aviroviqi me tre vjet. Dy kompanitë në pronësi të të akuzuarve, të cilët gjithashtu ishin të akuzuar, u shpallën fajtorë për të njëjtin krim, u gjobitën me dy milion denarë secila, dhe iu ndalua të marrin pjesë në proceset e furnizimeve publike për një periudhë tre vjeçare. Gjykata gjithashtu urdhëroi konfiskimin e pronave të kompanive në vlerë prej 1,063 miliardë denarëve. I akuzuari i tretë, Safet Vatiq u lirua. Koçan dhe Aviroviq u ankuan ndaj aktgjykimit dhe më 11 mars të vitit 2019, Gjykata e Apelit e uli dënimin e Koçanit në katër vjet e tetë muaj burg, dhe dënimin e Aviroviqit në dy vjet burg me kusht, nëse në pesë vitet e ardhshme nuk kryen ndonjë vepër penale. Gjykata e Apelit e konfirmoi lirimin e Vatiqit.

Gjatë shqyrtimit kryesor, Gjykata dëgjoi 10 ekspertë, u lëshuan incizime relevante të bisedave të përgjuara, e poashtu u nxorën edhe prova materiale, kryesisht përmes dëshmisë së ekspertëve. Procedura gjyqësore u zhvillua brenda një kohe të arsyeshme, me ç'rast u respektuan të gjitha garancitë dhe të drejtat ligjore të mbrojtjes.

Gjykata konstatoi se të akuzuarit kanë marrë pjesë në një tender publik për të fituar të drejtën e shfrytëzimit të një miniere të thëngjillit në Manastir. Pjesëmarrja e tyre u bazua në dokumentacionin e rremë që ia kanë dorëzuar Komisionit përgjegjës për zgjedhjen e ofertuesit më të mirë. Komisioni ia dhënë tenderin të akuzuarve, por një vendim i tillë ishte kontestues për faktin se dokumentet që i ishin dorëzuar Komisionit ishin të rreme.

Siç do të diskutohet në Kapitullin 5, ky rast shkaktoi shqetësim të veçantë sa i përket ekzekutimit të dënimeve.

vi) Titanik 2 – ky rast përfshin gjashtë të akuzuar të cilët janë akuzuar për “Pranimin e shpërblimit për ndikim të kundërligjshëm” në bazë të nenit 359 paragrafi 5 në lidhje me paragrafin 4 të KP-së, dhe për “Keqpërdorim të pozitës zyrtare dhe autorizimit” në bazë të nenit 353 paragrafi (5) dhe (1) në lidhje me nenin 22 dhe 23 të KP-së.”

Ky rast përfshin pretendimet se të akuzuarit janë marrë vesh të votojnë në mënyrë të caktuar në kuadër të Komisionit Shtetëror të Zgjedhjeve, në lidhje me një ankesë të parashtruar nga partia politike VMRO-DPMNE. Këtij rasti i kushtohet një rëndësi e madhe sepse kryerja e veprave të këtilla penale perceptohet si sulm ndaj demokracisë. Fakti i thjeshtë se votat e qytetarëve janë falsifikuar, në praktikë e mohon të drejtën për të votuar lir-shëm dhe detyrën për ta respektuar çdo rezultat të një pjesëmarrjeje të tillë demokratike. Manipulimi i rezultatis të cilit do qoftë proces të votimit e mohon rëndësinë e vërtetë të gjithë procesit demokratik: që njerëzit nga komunitetet lokale të kenë mundësi ta zgjedhin personin që do t'i përfaqësojë ata.

Gjatë hetimit dhe shqyrtimit kryesor u zbuluan praktika të paligjshme gjatë zgjedhjes së kryetarit të komunës së Strumicës në vitin 2013. Aktakuza e ngritur nga PSP-ja u vërtetua plotësisht me aktgjykimin përfundimtar.⁴¹ Gjykata e shkallës së parë vendosi se provat e prezantuara nga PSP-ja vërtetuan se sjellja e zbuluar me bisedat e përgjuara kishte rëndësi penale. Gjykata e shkallës së parë konsideroi se është dëshmuar se në mars të vitit 2013, i akuzuari Sasho Mijalkov - në atë kohë Drejtor i Drejtorisë për Siguri dhe

41 Megjithatë, në dhjetor të vitit 2019, Gjykata e Apelit urdhëroi të përsëritet gjykimin.

Kundërzbulim, e shfrytëzoi ndikimin e tij dhe i kërkoi të akuzuarit, Menduh Thaçi, kryetar i partisë politike PDSH, të ndikojë te përfaqësuesi i PDSH-së në Komisionin Shtetëror Zgjedhor (KSHZ) që të votojë për ta miratuar ankesën e VMRO-DPMNE-së për Strumicën, që do të ishte në dobi të partisë politike VMRO-DPMNE. Gjykata konstatoi se i akuzuari Ibrahim votoi siç është kërkuar prej tij, edhe pse nuk kishte asnjë bazë ligjore për ankesën e VMRO-së.

Si pasojë e miratimit të kësaj ankese u organizua rrethi i dytë i zgjedhjeve. Rrjedhimisht, pasojat e sjelljes së këtyre të akuzuarve janë jashtëzakonisht të rëndësishme, si në aspekt të rregullave demokratike ashtu edhe në aspekt të implikimeve buxhetore për organizimin e rrethit të dytë të zgjedhjeve. Gjykata e shkallës së parë e dënoi S. Mijallkovin me tre vjet burg për veprën penale të “Pranimet të shpërblimit për ndikim të kundërligjshëm”, M. Thaçi me tre vjet e dy muaj burg për “Nxitje”, dhe anëtarët e KSHZ-së me tre vjet burg për veprën penale “Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit”, përveç Bedredin Ibrahimit, i cili u dënua me katër vjet e gjashtë muaj burg. Me kërkesën e PSP-së, në pritje të ankesës, gjykata S. Mijallkovit dhe B. Ibrahimit u shqiptoi paraburgim, si masë e kujdesit.

Mbrojtja u ankuar kundër këtij aktgjykimi duke pretenduar se aktgjykimi i shkallës së parë ishte në kundërshtim me Kodin Penal dhe Ligjin e Procedurës Penale. Si e para, ata preten- duan se prokurori nuk ishte kompetent për ta ndjekur këtë rast, dhe se aktakuza ishte ngri-tur vonë (pas kalimi të afatit prej 18 muajve të parashikuar me ligj). Për më tepër, mbrojtja theksoi se aktgjykimi nuk i kishte marrë parasysh provat e prezantuara nga mbrojtja, pasi aktgjykimi ishte bazuar vetëm në provat e prezantuara nga Prokuroria.

Mbrojtja theksoi se aktgjykimi i shkallës së parë e konstatoi gabimisht gjendjen faktike, prandaj, nuk janë dëshmuar elementet e veprave penale të shënuara në aktakuzë. Të gjithë të akuzuarit kërkuan që rasti të kthehet për rigjykim, ose përndryshe, ata të lirohen.

Gjykata e Apelit e miratoi ankesën e mbrojtjes dhe urdhëroi rigjykimin e tërë rastit. Gjykata e Apelit i miratoi pretendimet e mbrojtjes se gjendja faktike nuk ishte konstatuar qartë. Gjithashtu, për katër nga gjashtë të akuzuarit, Gjykata vendosi se veprat penale (nëse ishin kryer) nuk ishin kryer në bashkëkryerje. Kështu, për këta të akuzuar, Prokuroria do të duhet të dëshmojë se të gjitha ata, në mënyrë të pavarur nga njëri-tjetri, i kanë kryer veprat penale për të cilat akuzohen.

Gjykata e Apelit gjithashtu e theksoi nevojën që mbrojtjes t'i jepen të gjitha përgjimet që lidhen me ngjarjet që shqyrtohen nga aktakuza, duke theksuar se, meqë përgjimet nuk i ishin dhënë plotësisht mbrojtjes, informacionet që ato i përmbajnë nuk mund të konsid- erohen si të besueshme për nevojat e konstatimit të gjendjes faktike. Ajo gjithashtu e udhëzoi Gjykatën e shkallës së parë t'i, “përcaktojë faktet dhe rrethanat në të cilat u zhvil- luan zgjedhjet në vendvotimin 1727”⁴², t'i ri-analizojë provat e prezantuara në mënyrë që gjendja faktike të përcaktohet ashtu siç duhet dhe prej kësaj të përcaktojë, në mënyrë të ligjshme, nëse të akuzuarit janë fajtorë ose jo.

Gjykata e Apelit qëndroi e heshtur në lidhje me pretendimin e mbrojtjes se nuk është dashur të ketë gjykim fare, sepse aktakuza ishte ngritur pas periudhës 18-mujore të para- shikuar në ligjin për PSP-në.

vii) Trevnik – ky rast përfshin tre të akuzuar që janë të akuzuar për “Ndërtim të palig- jshëm”, në kundërshtim me nenin 244-a paragrafi 1 i KP-së. Gjyqi filloi më 27 qershor të

vitit 2018 dhe përfundoi më 4 korrik të vitit 2019 me shpalljen e aktgjykimit.⁴³

Aktakuza pretendonte se tre të akuzuarit ndërtuan tre shtëpi pushimi në tokën e tyre, pa i pasur lejet e nevojshme të ndërtimit. Prokurori pretendoi se pasi që punimet ndërtimore filluan pa pasur autorizime, kjo sjellje është e përfshirë në formulimin e nenit 244-a paragrafi 1 i KP-së, gjegjësisht paraqet “ndërtim të paligjshëm”.

Mbrojtja theksoi se është e vërtetë se puna filloi pa autorizimin e duhur, por se ky ishte faj i komunës, e cila nuk e dha autorizimin në kohën e duhur. Të akuzuarit dëshmuuan gjatë shqyrtimit kryesor se aktualisht ndërtesat ishin legalizuar, pasi ishin regjistruar në Kadastrin Publik të komunës. Ndërtesat janë regjistruar për pagimin e të gjitha faturave për shërbimet publike, duke përfshirë edhe pagimin e tatimit në pronë.

Gjykata e shkallës së parë e shpalli aktgjykimin më 4 korrik të vitit 2019, duke i shpallur të akuzuarit të pafajshëm, duke konstatuar se sjellja e të pandehurve nuk përbënte veprë penale. Gjykata solli vendim të arsyetuar shumë mirë, ku analizoi me kujdes të gjitha provat e prezantuara nga palët. Më tej në aktgjykim, Gjykata e shpjegoi vendimin e saj me një analizë të thelluar të dispozitave civile që kanë të bëjnë me ndërtimet civile, dhe në të njëjtën kohë duke e cituar një vendim të Gjykatës Kushtetuese, ku theksohet se e drejta e pronës që është e garantuar me Kushtetutë duhet të mbrohet në mënyrë adekuate.

Prandaj, për Gjykatën, fillimi i thjeshtë i ndërtimit pa lejen e duhur nuk përbën veprë penale, nëse deri në përfundimin e ndërtimit, merren të gjitha lejet e nevojshme. Objekti i ndërtuar duhet të jetë në përputhje të plotë me lejen e marrë, ndërsa vetë leja e ndërtimit duhet t'i respektojë plotësisht planet urbanistike të komunës ku zhvillohet ndërtimi. Përveç kësaj, ndërtimet e reja duhet të regjistrohen në Agjencinë e Kadastrës së Përndamshëmive dhe për të paguhen të gjitha shërbimet, si dhe taksat dhe tatimet e tjera.

PSP-ja u ankua për këtë aktgjykim.

viii) Sopoti – kjo rast u mor përsipër nga PSP-ja, duke i ushtruar të drejtat e saj sipas nenit 11 të Ligjit për PSP-në.⁴⁴ BNë këtë rast hetohet një shpërthim i një mine tokësore në vitin 2003, në të cilin vdiqën dy ushtarë të NATO-s dhe një shtetas maqedonas. Me aktakuzën u akuzuan 12 të akuzuar për “Rrezikimi nga terrorizmi i rendit kushtetues dhe sigurisë”, në bazë të nenit 313 paragrafi 2 i KP-së, në lidhje me nenin 22 të KP-së. Më 10 korrik të vitit 2017, gjatë rigjykimit para Gjykatës Themelore Penale Shkup, rasti u mor përsipër nga PSP-ja. Më 19 mars të vitit 2018, PSP-ja i hodhi poshtë akuzat e këtij rasti, duke thënë se e vetmja provë kundër të akuzuarve ishte një deklaratë e një dëshmitari, e marrë përmes torturës. Prandaj, kjo deklaratë ishte provë e papranueshme. Për shkak të tërheqjes së aktakuzës nga PSP-ja, Gjykata solli aktgjykim për “ta hedhur poshtë aktakuzën”, në bazë të nenit 402 paragrafi 3 të LPP-së dhe kështu rasti u mbyll.

PSP-ja nuk njoftoi se a kishte ndonjë hetim tjetër në lidhje me këto ngjarje, që do të tregonte se ka të akuzuar të tjerë, ose se a ka mundësi të gjenden prova të reja kundër të akuzuarve të njëjtë. Sidoqoftë, pas aktgjykimit të Gjykatës me të cilin hidhet poshtë aktakuza, këta të akuzuar nuk mund të gjykohen përsëri për të njëjtën veprë.

Siç u përmend më lart, PSP-ja e mori juridiksionin mbi këtë rast, duke i ushtruar prerogativat e saj sipas Ligjit. Megjithatë, në momentin e marrjes përsipër të këtij rasti, nuk u dha

43 Aktakuza u ngrit kundër një gazetari të njohur dhe dy vëllezërve të tij.

44 Shih nenin 11 të Ligjit për PSP-në.

asnjë arsytim për këtë, e madje edhe tani, pas përfundimit të procedurës penale, arsytet e marrjes përsipër të kësaj lënde nga PSP-ja mbeten të paqarta. Neni 11 i Ligjit nuk kërkon që PSP-ja t'i arsyetojë vendimet e saj kur merr përsipër ndonjë rast. Megjithatë, neni 8 i Ligjit parasheh detyrim për PSP-në që rregullisht ta informojë publikun për punën dhe përparimin e hetimeve.

Sasia dhe cilësia e informacionit të ofruar për publikun mund të ndryshojë në varësi të fazës së hetimit, për ta ruajtur konfidencialitetin e hetimit. Sidoqoftë, kjo logjikë më nuk vlen për rastin "Sopoti", pasi ai është mbyllur. Kjo mungesë e informacionit lë hapësirë për supozime dhe mund të ketë ndikim negativ në perceptimin e publikut për zbatimin e ligjit. Në rastin në fjalë bëhet fjalë për kryerjen e një vepre të rëndë penale që e tronditi tërë popullatën. Pa arsytim të qartë se pse u mor përsipër ky rast, e veçanërisht duke pasur parasysh faktin se ai u mbyll, shumë pyetje mbeten pa përgjigje.

Numri i rasteve të përfunduara gjatë periudhës së realizimit të këtij projekti është shumë i ulët. Nga gjithsej 20 aktakuza të ngritura nga PSP-ja brenda afatit të paraparë ligjor, katër raste janë përfunduar pas procedurës së ankesës, katër raste janë përfunduar në shkallë të parë dhe për një rast është urdhëruar rigjykimi.⁴⁵ Ky numër është edhe më i ulët nëse mirret parasysh fakti se në një rast i akuzuari vendosi ta pranojë fajin.

Një analizë e këtyre rasteve tregon se Gjykata i ka menaxhuar shumë mirë rastet me numër të vogël të të akuzuarve.⁴⁶ Aktgjykimet e sjella, si nga Gjykata e shkallës së parë, ashtu edhe ato nga Gjykata e Apelit, ishin të shkruara mirë, provat e prezantuara nga palët u analizuan në thellësi, ndërsa aktgjykimet e sjella ishin të arsyetuara mirë.

E njëjta vlen edhe për dy aktgjykimet që janë apeluar: 300 dhe *Trevnik* respektivisht, megjithëse vetëm vendimi i gjykatës më të lartë do të përcaktojë nëse arsyetimi i këtyre aktgjytimeve e kalon testin e procedurës së apelit.

Në këto raste të përfunduara, Gjykata vendosi ta lexojë vetëm titullin, datën dhe autorin e dokumenteve të prezantuara si provë, në vend të leximit të tërë përmbajtjes së dokumentit gjatë seancës gjyqësore. Gjykatësit e trupave gjykues të rasteve përkatëse e dinin si të vendosin një ekuilibër midis efikasitetit të procedurës, nevojës për të vazhduar me shpejtësi, dhe detyrimin për të ofruar mbrojtje adekuate për të akuzuarit dhe për t'i respektuar të drejtat e tyre.

Një çështje tjetër që doli në sipërfaqe është se gjatë këtyre gjytimeve, Gjykata e shkallës së parë i shmangej rifillimit të gjytimeve nga fillimi për shkak të skadimit të afatit 90-di-tor midis seancave gjyqësore siç është paraparë me ligj. Ky faktor gjithashtu kontribuoi shumë në përfundimin e rasteve brenda një kohe të arsyeshme.

45 Krejtësisht të përfunduara: *Trust, Tank, Tifani, Fortesa 2*, rastet e përfunduara në shkallë të parë: *Fortesa 2* (për Grujevskin) *Trevnik, Tarifa, 300* (gjithashtu edhe rigjykimi ka përfunduar në shkallë të parë), në pritje të rigjyimit për rastin *Titanik 2*.

46 *Fortesa 2* kishte 7 të akuzuar, por vetëm 2 prej tyre u ankuar për aktgjykimin e shkallës së parë. Rastet e tjera kishin maksimum 3 të akuzuar.

KAPITULLI V

Analizë e çështjeve konkrete

Monitorimi nga Misioni i OSBE-së në Shkup tregon se, në përgjithësi, gjykata është shumë e vetëdijshme për të drejtat e mbrojtjes dhe për nevojën për ta siguruar barazinë e armëve ndërmjet palëve. Vëmendje adekuate i kushtohet kërkesave të mbrojtjes, dhe ato miratohen kur janë të arsyeshme për nevojat e gjykimit. Shumë dëshmitarë të mbrojtjes (duke përfshirë edhe ekspertët) i dhanë dëshmitë e tyre. Mbrojtja në këto raste ishte në gjendje të prezantonte dokumente të ndryshme për t'i mbështetur rastet e saj.

Në të gjitha rastet e monitoruara u hasën dy aspekte procedurale: shtyrjet dhe rifillimi i gjykimeve si rezultat i shtyrjeve; dhe nxjerrja e provave materiale, e cila në shumë raste ishte një proces shumë i gjatë dhe që merrte shumë kohë. Këtu gjykata duhet t'i balancojë me kujdes dy interesa, gjë që nuk është gjithmonë e thjeshtë për tu bërë, gjegjësisht, nevojën për të vazhduar me shpejtësi, pasi një gjykim penal duhet të jetë sa më i shkurtër që të jetë e mundur; dhe të drejtën e mbrojtjes për t'i komentuar të gjitha provat e propozuara nga Prokuroria, në mënyrë që ta paraqesë sa më mirë strategjinë e saj.

Në raportet e mëparshme, janë dhënë një numër rekomandimesh për aktorët e ndryshëm të përfshirë në procedurën penale. Kjo pjesë e raportit shqyrton nëse rekomandimet e sugjeruara në raportet e mëparshme do të mund ende të konsiderohen si të rëndësishme, po ashtu do të analizohen çështjet e potencuara nga monitoruesit gjatë 13 muajve të fundit.

Transparenca

Një nga rekomandimet e Raportit të Parë të Përkohshëm⁴⁷ ishte këshilla për PSP-në që të sigurojë transparencë të plotë në punën, si në lidhje me rastet që i inicioi vet, e po ashtu edhe me rastet që i mori përsipër nga PP-ja. Fatkeqësisht, siç është theksuar më lart,⁴⁸ ky rekomandim nuk u respektua gjithmonë. Hetimet e reja të iniciuara nga PSP-ja kishin mungesë të qartësisë në lidhje me fatin e hetimeve, ka paqartësi se çfarë do të ndodhë me këto hetime, dhe a do të ngritet ndonjë aktakuzë në ndonjërin prej këtyre rasteve.⁴⁹

Në të tre rastet⁵⁰ që PSP-ja i mori përsipër nga PP-ja, ende ka paqartësi në lidhje me arsyet e vendimit të PSP-së për ta marrë juridiksionin në këto raste. Gjatë monitorimit të shqyrtimeve kryesore dhe provave të prezantuara deri më tani para trupit gjykues, vetëm në një rast (Monstra) u bënë të qarta arsyet për marrjen përsipër të rastit (ekzistimi i përgjimeve që lidheshin me rastin). PSP-ja i prezantoi këto përgjime si prova dhe vetëm në fund të gjykimit do ta kuptojmë nëse ato ishin relevante ose jo. Pasi prokuroria ia prezantoi trupit gjykues përgjimet si provë, i mbetet trupit gjykues ta vlerësojë peshën dhe

47 Shih Raportin e Parë të Përkohshëm, që gjendet në <https://www.osce.org/mission-to-skopje>.

48 Shih Kapitullin IV.

49 Duke pasur parasysh faktin se neni 8 i Ligjit për PSP-në parasheh informim të publikut dhe transparencë në punën e saj.

50 Fillimisht, PSP-ja mori përsipër katër raste, por një rast (Sopoti) ndërkohë përfundoi.

rëndësinë e këtyre përgjimeve dhe të konstatojë se e a dëshmojnë ato fajin e të akuzuarve apo e forcojnë pafajësinë e tyre.

Në dy rastet e tjera, *Magjar Telekom* dhe *Spiuni*, monitorimi i gjykimit nuk ofroi asnjë tregues për arsyet për të cilat PSP-ja vendosi t'i marrë përsipër këto raste. Kjo mungesë e transparencës ka ndikim negativ në perceptimin publik për gjyqësorin, si dhe për shkallën e sundimit të ligjit në vend.

Shpalosja dhe nxjerrja e provave

Raporti i Dytë i Përkohshëm⁵¹ rekomandoi që PSP-ja të sigurojë shpalosjen në kohë dhe të gjerë të provave dhe të bëjë përzgjedhjen me përpikëri të provave që do të prezantohen në gjyq, dhe t'i përmirësojë aftësitë prezantuese të prokurorëve në gjykim. Nga monitorimi i gjykimeve gjatë 13 muajve të përfshirë nga ky raport, duket se këto rekomandime janë ende të vlefshme.

Për sa i përket efikasitetit dhe kohës së arsyeshme të gjykimeve, është me shumë rëndësi që mbrojtja të ketë qasje të hershme në prova, në mënyrë që të përgatisë një strategji kuptimplote. Është gjithashtu shumë e rëndësishme që Prokurori të ketë një strategji dhe të bëjë zgjedhje të provave që do të prezantohen në shqyrtimin kryesor, duke përfshirë mënyrën se si do t'i prezantohen ato prova trupit gjykues. Po ashtu, është e rëndësishme që Prokurori ta njohë mirë rastin, duke përfshirë elementet e veprave penale që duhet të dëshmohen gjatë shqyrtimit kryesor.

Monitoruesit e Misionit vunë re se palët në rastet e PSP-së nuk u përpoqën të pajtoheshin për ekzistimin e fakteve të pakontestuara gjatë gjykimit në mënyrë që provat të mund të përqendroheshin në çështjet kontestuese. Do të ishte e dobishme të organizohen seanca përgatitore, gjatë të cilave do të diskutoheshin faktet ose rrethanat eventuale, të cilat mbrojtja nuk i kundërshton, dhe të shihet se trupi gjykues a do ta pranonte një marrëveshje të tillë të palëve.

Një marrëveshje e tillë fillestare midis palëve mund të kishte ndikim të rëndësishëm në mënyrën se si u zhvilluan gjykimet dhe në sasinë e provave të nxjerra para trupit gjykues, gjë që do të ndikonte në gjatësinë e gjykimeve.

Qasja e hershme (ose mungesa e saj) në prova, si dhe mënyra se si prezantohen provat gjatë gjykimit mund të kenë një ndikim të rëndësishëm në kohëzgjatjen e gjykimit. Nuk është e rastësishme që të gjitha gjykimet që janë vazhdim e sipër në shkallë të parë (katërmbëdhjetë raste) hasën probleme të konsiderueshme në aspekt të prezantimit të provave para trupit gjykues.

Këto probleme paraqesin një rreth magjik: provat nuk zbulohen ose zbulohen vonë, e pastaj Prokurori duhet t'i prezantojë të gjitha provat materiale në mënyrë të plotë para trupit gjykues, në mënyrë që mbrojtja të mund t'i komentojë ato. Në këtë mënyrë rritet gjatësinë e gjykimit dhe krijohet një rrezik serioz që e drejta për t'u gjykuar brenda një kohe të arsyeshme të cenohet pa e siguruar të drejtën për mbrojtje adekuatë. Leximi në tërësi i dokumenteve të tilla gjatë seancave nuk siguron se mbrojtja do t'i pranojë provat kundër të akuzuarit, e as që mund të thuhet se trupi gjykues do t'i kushtojë më shumë vëmendje atyre dokumenteve gjatë marrjes së vendimit, nëse ato do të lexoheshin gjatë

51 Shih Raportin e Dytë të Përkohshëm, që gjendet në <https://www.osce.org/mission-to-skopje>.

seancës. E vetmja rrugëdalje nga ky rreth magjik është përgatitja më e mirë për fazën e gjykimit, si dhe shpалosja në kohë e provave dhe një strategji e mirë e prokurorisë për rastin konkret.

Në rastet e PSP-së, Prokuroria i'a dorëzoi mbrojtjes të gjitha provat materiale përveç përgjimeve. Mungesa e dorëzimit të përgjimeve bëri që mbrojtja të insistonte në lexime të shpeshta të gjitha transkriptet gjatë seancave gjyqësore. Këto lexime çuan në gjykime të gjata, pa i garantuar plotësisht të drejtat e mbrojtjes. Çështja e shpалosjes së provave, dhe pasojat e saj praktike gjatë seancave gjyqësore do të analizohen më poshtë.

Sa i përket detyrimit për shpалosjen e provave, LPP-ja në nenin 302 parasheh detyrimi e prokurorisë për ta informuar të dyshuarin se hetimi penal ndaj tij/saj është përfunduar dhe se ai/ajo dhe/ose avokati i tyre/avokatët e tyre mbrojtës “kanë të drejtë t'i shohin dokumentet dhe provat e lëndës dhe të bëjnë kopje të tyre”.⁵² I njëjti nen e detyron prokurorin që ta njoftojë⁵³ “të akuzuarin me të gjitha provat që i ka mbledhur gjatë procedurës së hetimit kundër tij”, [...], “si dhe me çdo provë që mund të jetë në favor të mbrojtjes”.⁵⁴ Kjo dispozitë zbatohet para ngritjes së aktakuzës.

Në terminologjinë e LPP-së, i akuzuari dhe avokati i tij/saj mbrojtës kanë të drejtë të bëjnë kopje të dokumenteve dhe provave të Prokurorisë.⁵⁵ Megjithatë, në komentin e LPP-së, pranohet se këto “transkripte” duhet kuptuar si e drejtë për të bërë kopje brenda Prokurorisë.⁵⁶ Për shkak të ndjeshmërisë së informatave që ruhen në prokurori, nuk këshillohet që e gjithë lënda e rastit të merret jashtë zyrës së Prokurorisë. Prandaj, zgjidhja më e qartë do të ishte që vetë Prokuroria të përgatisë kopje për mbrojtjen.

Rregullat e përgjithshme për qasjen në dokumentet e lëndës janë paraparë në nenin 70 dhe 79 të LPP-së. Neni 70 i LPP-së i përcakton të drejtat e të akuzuarit gjatë gjithë fazës së procedurës penale, duke filluar nga hetimi deri në marrjen e aktgjykimit përfundimtar. Një nga këto të drejta është edhe “qasja në dokumente”⁵⁷, si dhe e drejta për “t'u njohur”⁵⁸ me provat rënduese dhe lehtësuese në dosje.

Neni 70 i LPP-së i referohet të drejtave të mbrojtësit për të pasur qasje në dosje dhe gjithash-tu për të marrë kopje të dokumenteve të caktuara që ekzistojnë në dosjen e prokurorisë⁵⁹, gjë që po ashtu e përcakton detyrimin e Prokurorit për t'i shpалosur provat që i ka në posedim. Kjo duhet të bëhet para ngritjes së aktakuzës. Mbrojtja gjithmonë ka të drejtë të ketë qasje në dosje, dhe në momente të caktuara ka mundësinë të kërkojë kopje të dokumenteve të caktuara.

Ekzistojnë dallime domethënëse midis “shpалosjes së provave” dhe “qasjes në dokumente”. I akuzuari dhe/ose mbrojtësi i tij duhet t'i posedojnë fizikisht provat e marra gjatë hetimit

52 Shih nenin 302 (3) të LPP-së.

53 Me theks të veçantë.

54 Shih nenin 302 paragrafi 5 të LPP-së.

55 Në LPP, përdoret termi “kopje”, që fjalë për fjalë do të thotë “transkript”.

56 Në tekstin e Komentit “*fjala “transkript” është e papërshtatshme dhe duhet interpretuar më gjerësisht dhe të dyshuarit duhet t'i lejohet të bëjë kopje të provave pa marrë parasysh se në çfarë forme janë ato*”, shih f.663, “Komenti i Ligjit të Procedurës Penale”, G.Kalajxhiev, G.Lazetiç, L.Nedellkova, M.Denkovska, M.Trombeva, T.Vitllarov, P.Jankullovska, D.Kadiev, OSBE, 2018, Shkup.

57 Shih nenin 70 (2) të LPP-së.

58 Po aty fusnota nr. 56.

59 Shih nenin 79 (2) të LPP-së.

në mënyrë që ta përgatisin mbrojtjen e tyre. Mundësia për ta kontrolluar përmbajtjen e dokumenteve nuk është e mjaftueshme për të siguruar mbrojtjen e duhur.

Në nivel ndërkombëtar, GjEDNJ nuk përcakton ndonjë standard se si dhe kur duhet të bëhet shpalesja e provave. Gjykata e shqyrton më shumë çështjen se si dhe a i është mundësuar mbrojtjes të përgatisë mbrojtje kuptimplotë. Një mbrojtje kuptimplotë mund të bëhet vetëm kur mbrojtjes i ofrohet kohë dhe mundësi të mjaftueshme. GjEDNJ e ka interpretuar gjerësisht fjalën “mundësi” dhe me këtë term nënkuptohet “*mundësia për t’u njohur, për qëllimet e përgatitjes së mbrojtjes së tij, me rezultatet e hetimeve të kryera gjatë gjithë procedurës*”.⁶⁰

Përmes jurisprudencës së saj, Gjykata Evropiane e ka zhvilluar më tej parimin e “*barazisë së armëve*” si shprehje e të drejtës për gjykim të drejtë të garantuar me nenin 6 (1) të KEDNJ-së. Ky parim kërkon që secilës palë duhet t’i jepet mundësi e arsyeshme për ta prezantuar rastin e tij në kushte që nuk e vendosin atë në disavantazh të konsiderueshëm përballë kundërshtarit të tij.⁶¹

Prandaj, parimi i “barazisë së armëve” do të thotë që të dy palët janë në pozitë të njëjtë. Prokurori, si iniciator dhe mbrojtës i aktakuzës, i ka provat në dispozicionin e tij/saj gjatë gjithë kohës dhe kështu ka kohë të mjaftueshme për t’u përgatitur për ta mbrojtur aktakuzën. Rrjedhimisht, për zbatimin e drejtë të këtij parimi, në fillim të gjykimit mbrojtja duhet t’i posedojë të gjitha provat që i ka në dispozicion Prokuroria.

Disa gjykata jashtë Shkupit, në zbatimin e këtij udhëzimi që vjen nga Strasburgu, kanë filluar t’i dërgojnë mbrojtjes kopje të dokumenteve të rastit së bashku me aktakuzën, pasi të jetë ngritur ajo.⁶² Kjo është një praktikë shumë e mirë, dhe shtrirja e saj në të gjitha gjykatat në Republikën e Maqedonisë së Veriut do të ishte një mënyrë e shkëlqyeshme për ta përmirësuar sistemin gjyqësor në tërësi. Megjithatë, një detyrim i tillë ndoshta duhet t’i takojë Prokurorisë, e jo Gjykatës, pasi Prokuroria është iniciatori i hetimit dhe përfaqësues i aktakuzës.

Në rastet e PSP-së që janë në vazhdim e sipër, Gjykatat kërkuar nga Prokurorët t’i lexojnë pjesët relevante ose tërë përmbajtjen e provave materiale që i prezantuan në rastet kur mbrojtja nuk pranoi që ato dokumente të konsiderohen të shënuara përmes leximit në procesverbal.

Mbrojtja i arsyetoi kërkesat e tilla me të drejtën e tyre për t’u njohur me përmbajtjen e provave kundër tyre. Gjykata në përgjithësi i aprovoi këto kërkesa si shprehje e rolit të tyre në sigurimin e barazisë së armëve për palët në procedurë. Rezultati i kësaj praktike ishin gjykimet jashtëzakonisht të gjata, ku nuk mund të vërehej ndonjë dobi për mbrojtjen.

Duhet nënvizuar gjithashtu se në të gjitha rastet e PSP-së, mbrojtja i ka marrë të gjitha provat, përveç përgjimeve. Nuk u dha asnjë shpjegim i vlefshëm në lidhje me atë se pse përgjimet nuk iu dhanë mbrojtjes. Mbrojtja mund t’i dëgjonte përgjimet në ambientet e gjykatës, atëherë kur e shihte të përshtatshme. Në rastet kur numri i bisedave telefonike ishte shumë i madh, kjo praktikë e të dëgjuarit të bisedave telefonike në ambientet e

60 Jesper kundër Belgjikës, padia Nr. 84/03/78.

61 Shihni Niderost-Huber kundër Zvicrës, Padia Nr. 18990/91, paragrafi 23.

62 Ne biseda joformale me gjykatës të gjykatave të ndryshme, ne kemi marrë informata joformale se disa gjykata kanë adoptuar këtë praktikë, sidoqoftë e gjitha varet nga volumi i dokumentacionit të rastit dhe kapacitetet e gjykatës.

gjykatës nuk mund të konsiderohet si “*mundësi adekuate*” sipas standardeve të GjED-Nj-së.

Siç u përmend më lart, një mbrojtje adekuate, të cilës i ofrohet kohë dhe mundësi, nënkupton se mbrojtja i ka pasur në posedim dokumentet materiale në kohën kur ato janë prezantuar para trupit gjykues. Leximi i plotë i këtyre dokumenteve gjatë seancave nuk paraqet mënyrë për të siguruar se mbrojtja i pranon provat kundër të akuzuarit. Nuk mund të thuhet se trupi gjykues do t'i kushtonte më shumë vëmendje atyre dokumenteve gjatë marrjes së vendimit përfundimtar nëse ato do të lexoheshin gjatë seancës.

Prezantimi i provave materiale bëhet edhe më problematik në ato raste kur gjykimi duhej të fillojë përsëri nga fillimi.⁶³ Në shumë nga këto raste, mbrojtja u pajtua që dëshmitë e mëparshme të dëshmitarëve të shënohen përmes leximit në procesverbal, por insistonte që provat materiale të lexoheshin edhe një herë në tërësi për t'u shënuar në procesverbal. Në vend që të përiqet të sigurojë përfundim sa më të shpejtë të mundshëm për klientët e tyre, me sa duket se, në këto raste mbrojtja synonte ta vononte përfundimin e gjykimit sa më shumë që ishte e mundur.

Kjo kërkesë e mbrojtjes për t'i lexuar përsëri provat materiale nënkuptonte se në shumë raste të gjithë pjesëmarrësit në gjykim (trupi gjykues, prokurorët, mbrojtja dhe publiku) duhej të rinin ulur në sallën e gjyqit për orë të tëra duke parë video-materiale⁶⁴ nga seancat e mbajtura para rifillimit të gjykimit, në të cilat Prokuroria i kishte lexuar provat materiale⁶⁵. Nuk është e qartë se si këto përsëritje të gjata mund të kontribuojë në konstatimin e të vërtetës gjyqësore ose për mbrojtjen e të drejtave të të akuzuarit.

Me sa duket, kjo mënyrë e zhvillimit të gjykimeve në masë të madhe e zvogëlon rolin e dëshmitarëve. Siç u përmend më lart, në disa nga rastet e rifilluara, palët në përgjithësi ranë dakord të mos i thërrasin dëshmitarët përsëri, ndërsa provat materiale u lexuan përsëri për t'u shënuar në procesverbal. Megjithëse gjatë zhvillimit të procedurave gjyqësore penale duhet të ketë një dozë të lirisë së veprimit, dëshmitarët janë një mjet i rëndësishëm për ta dëshmuar një teori të caktuar të rastit. Trupi gjykues do ta marrë vendimin përfundimtar në bazë të dëshmive të dëshmitarëve. Çdo gjyqtar do të vendosë se a do ta besojë ose jo storjen e treguar nga dëshmitarët përmes kontaktit të drejtpërdrejtë që gjyqtari e ka pasur me ta gjatë dëshmisë së tyre në gjykatë. Sjellja e dëshmitarit gjatë gjithë dëshmisë tregon po aq sa edhe fjalët e folura.

Metoda e prezantimit të provave materiale gjatë gjykimit, e cila, siç u tha më lartë, e zgjat në mënyrë të panevojshme procedurën, pa e siguruar me këtë rast respektimin e parimit të barazisë së armëve, rrjedh nga interpretimi restriktiv i dispozitave të nenit 392 (4) të LPP-së, i cili specifikon se provat materiale “do të lexohen, përveç nëse palët nuk merren vesh ndryshe”. Komentari i LPP-së i cili i referohet këtij neni tregon se “është krenjtësisht e gabuar praktika e palëve që të lane gjykata të shpalosë këta prova-leximi i provave me shkrim, riprodhimi i provave elektronike, regjistrimet e provave materiale..”⁶⁶

63 Siç është theksuar disa herë në këtë raport, gjyqi filloi përsëri për shkak të kalimit të kohës (më shumë se 90 ditë nga seanca e fundit e gjykimit), ose në disa raste kur kishte ndryshime në përbërjen e trupit gjykues.

64 Të gjitha seancat gjyqësore regjistrohen në video sipas nenit 374 (1) të LPP-së, kështu që Gjykata thjesht i lëshon videot e vjetra.

65 Kjo ndodh në rastin Trezori.

66 Shih Komentin e LPP-së, faqe 805.

Komentari gjithashtu e thekson nevojën që palët ta shpjegojnë rëndësinë e provës së veçantë që e prezantojnë, duke potencuar se cilën pikë të veçantë të aktakuzës ajo provë e caktuar e vërteton ose e mohon. Për këtë në Komentar thuhet “[...] gjykata nuk mund ta dijë më mirë se palët se cili fakt vërtetohet me një provë të caktuar materiale ose cilës pjesë të ndonjë prove duhet t’i kushtohet vëmendje e veçantë”.⁶⁷

Një përzgjedhje e pjesëve relevante të dokumenteve që prezantohen si prova materiale, me një tregues të qartë se cilën pikë të aktakuzës e dëshmon dokumenti, do të ishte një mënyrë më e mirë prezantimit të provave në një proces gjyqësor. Kjo do të sigurojë që provat të lindin para trupit gjykues, se mbrojtja e di se në çfarë provash Prokuroria e mbështet rastin e saj, dhe se procesi nuk do të marrë shumë kohë.

Palët gjithashtu nuk ishin shumë të suksesshme në përdorimin e dëshmitarëve për t’i prezantuar provat materiale para trupit gjykues. Dëshmitari është një person që ka informacion të dorës së parë në lidhje me faktet dhe/ose përfshirjen e të akuzuarit në zhvillimet e ngjarjeve që çojnë në kryerjen e veprës penale. Në përgjithësi, një dëshmitar gjithashtu mund të ketë informacione rreth ekzistencës, krijimit dhe përdorimit të provave të caktuara materiale.

Prezantimi i provave materiale përmes dëshmisë së dëshmitarëve do ta zvogëlonte kohën që përdoret për t’i lexuar ato, dhe do të paraqiste një skenar më të mirë për trupin gjykues. Në këtë mënyrë, Gjykata do t’i merrte në të njëjtën kohë edhe deklaratat e dëshmitarëve edhe provat materiale që përmenden gjatë dëshmisë. Nuk është e qartë pse trupat gjykues në shumë raste të PSP-së vendosën procedurën dëshmuese ta fillojnë duke i lexuar provat materiale (duke i përfshirë bisedat telefonike), e jo me dëshmitarët.

Leximi i provave materiale para dëshmisë së dëshmitarit paraqet një disavantazh tjetër. Gjatë monitorimit tonë të gjykimeve, u vërejt se seanca të ndryshme gjyqësore u shtynë për shkak të mungesës së dëshmitarëve. Në rrethana të tilla, trupi gjykues mund ta kishte përdorur atë seancë të veçantë për t’i lexuar disa nga provat materiale të propozuara nga palët. Në këtë mënyrë, seanca gjyqësore do të ishte kursyer, gjykimi do të përparonte dhe, më e rëndësishmja, rreziku për të rifilluar gjyqin, për shkak të boshllëqeve të gjata midis seancave do të ishte zvogëluar në mënyrë të konsiderueshme. Megjithatë, pasi provat materiale tashmë ishin lexuar në fillim të gjykimit, kjo qasje nuk mund të përdorej në rastet e PSP-së.

Një tjetër mangësi e identifikuar në raportin e mëparshëm është (mos)zgjedhja paraprake e provave të propozuara nga palët, veçanërisht nga Prokuroria. Prokuroria lexoi një numër të madh dokumentesh dhe propozoi që gjykata të dëgjojë një numër të madh bisedash telefonike, pa ofruar ndonjë tregues të qartë se cilën pikë të aktakuzës e dëshmon kjo provë. Në këtë kuptim, një praktikë e mirë do të ishte që Prokurori t’i kishte zgjedhur provat më përfaqësuese, si në aspektin e dëshmisë së dëshmitarëve, ashtu edhe të provave materiale, dhe t’ia prezantonte këto trupit gjykues.

Në përputhje me dispozitat e LPP-së, përzgjedhja e provave duhet të përfundohet në momentin e ngritjes së aktakuzës. Neni 321 (2) i LPP-së saktësisht përcakton se aktakuza duhet të shoqërohet me “të gjitha dëshmitë materiale, procesverbalet dhe incizimet nga marrja në pyetje e personave dhe e bashkëngjijt listën e dëshmimeve që ai/ajo propozon të

67 Po aty fusnota nr. 66.

nixirren në seancën kryesore".⁶⁸ Prokurori nuk është i detyruar ta dorëzojë në Gjykatë të gjithë dokumentacionin e rastit nga hetimi, por vetëm provat në të cilat ai/ajo mbështetet për të siguruar aktgjykim ndëshkues. Megjithatë, në juridiksionin kombëtar, duket se "lis-ta e dëshmime" interpretohet gjerësisht, në mënyrë që të përfshijë të gjitha urdhrat, që do t'i mundësonin Gjykatës dhe mbrojtjes të vlerësonin nëse provat e prezantuara janë mbledhur në mënyrë të ligjshme.⁶⁹ Sidoqoftë, ky detyrim nuk duhet ta pengojë Prokurorin t'i zgjedhë provat që ai/ajo ai konsideron se do të siguronin aktgjykim ndëshkues në fund të gjykimimit.

Në disa juridiksione të tjera, Prokurori është i detyruar që në Gjykatë, së bashku me aktakuzën, ta dorëzojë gjithë dokumentacionin e rastit nga hetimi. Megjithatë, në Republikën e Maqedonisë së Veriut, situata është më ndryshe. Prokurori duhet të bëjë përzgjedhjen e të gjitha materialeve të mbledhura gjatë hetimit, dhe të përcaktojë se cilat prova janë të nevojshme për të siguruar një aktgjykim ndëshkues. Megjithatë, nga gjykimeve e vëzhguara, është e qartë se në shumë prej rasteve të PSP-së kjo përzgjedhje nuk është kryer, ose nuk është kryer siç duhet, dhe për këtë arsye gjatë gjykimeve prezantohet një numër i madh i provave, të cilat jo gjithmonë janë të nevojshme.

Për shembull, në një rast, në Gjykatë u lëshuan më shumë se 1.000 biseda telefonike. Megjithëse me këtë raport nuk kemi për qëllim të japim vlerësim për arsyetimin e cilit do qoftë rast që shqyrtohet këtu, prapë se prapë është shumë e vështirë të konceptohet se të gjitha 1,000 bisedat ishin relevante dhe të rëndësishme për aktakuzën që e përfaqësonte Prokurori.

Në rrethana të tilla, Prokurori duhet ta kishte dorëzuar në Gjykatë tërë dokumentacionin e hetimit, mirëpo në Gjykatë t'i lëshonte vetëm ato biseda që dëshmonin ndonjë pikë të veçantë të aktakuzës.

Problemi me bisedat e përgjuara telefonike (duke i përfshirë SMS-të) që u lëshuan (ose u lexuan) gjatë seancave gjyqësore paraqet një shembull shumë të mirë për ta ilustruar dallimin e qartë që Prokurori duhet ta bëjë midis tërësisë së materialeve të mbledhura gjatë hetimit, dhe provave të siguruar. Tërësia e veprimeve të ndërmarra hetimore përfaqëson tërësinë e dokumentacionit të rastit nga hetimi. Provat sigurohen vetëm nga ata informacione/dokumente/dëshmitarë të cilat/cilët mund ta dëshmojnë ekzistencën e veprës penale dhe fajin e të akuzuarit. Prokuroria duhet ta dorëzojë në Gjykatë tërë dokumentacionin e hetimit dhe gjatë seancave gjyqësore t'i prezantojë vetëm provat që mund ta mbështesin aktakuzën, duke siguruar aktgjykim ndëshkues.

Në mënyrë të ngjashme, monitoruesit vunë në dukje se numri i dëshmitarëve të paraqitur nga të dyja palët nuk ishte gjithmonë i justifikuar nga nevojat e gjykimimit. Në rastet kur ka dyshime, me sa duket metoda e pranuar gjerësisht është të prezantohen më shumë prova, e jo më pak, pavarësisht nga rëndësia e tyre.

Për të dhënë disa shembuj, do të përmendet rasti kur Prokuroria prezantoi fletë-pagesa të njerëzve si prova materiale, duke pretenduar se ato ishin false, por gjithashtu prezantoi edhe fletë-pagesa të të akuzuarve, me ç'rast të gjithë ata pranuan se i kishin bërë ato pagesa, mirëpo nuk u ofrua asnjë provë tjetër që do të tregonte se këto pagesa nuk ishin false. Ishte qartë se bëhej fjalë për një gabim gjatë përgatitjes së dokumenteve që do të prezantoheshin në Gjykatë, mirëpo kjo la përshtypjen e neglizhencës nga ana e Prokurorisë.⁷⁰

68 Shih nenin 321 të LPP-së.

69 Shihni komentin e LPP-së, faqja 688 deri 689

70 Rasti *Titanik 1*.

Në po të njëjtin rast (me 21 të akuzuar), Prokurori prezantoi në Gjykatë më shumë se 1,000 biseda telefonike pa dhënë asnjë shpjegim se cilën pikë të aktakuzës do ta vërtetonin këto biseda ose pse ishin të rëndësishme. Prokurori nuk sqaroi sesi ishin këto audio incizime ishin të lidhura me njëra-tjetrën, as me provat e tjera materiale që u prezantuan. Kjo mungesë e shpjegimit nuk kontribuon në zhvillimin e teorisë së rastit e as që ndihmon në prezantimin logjik të ndërlidhjeve midis provave të ndryshme.

Po ashtu në këtë rast, Prokurori lexoi një numër të madh dokumentesh (rreth 6000) gjatë seancave gjyqësore. Përveç kësaj, Prokurori propozoi rreth 190 dëshmitarë. Në këtë rast konkret, që nga fillimi i tij më 9 maj të vitit 2018 deri në momentin e shkrimit të këtij raporti, janë mbajtur më shumë se 60 seanca gjyqësore. Mirëpo, për shkak të numrit të madh të provave të prezantuara nuk është e mundur të parashikohet në të ardhmen e afërt një përfundim i shqyrtimit kryesor.⁷¹

Sigurisht, në këto situata duhej të kishte ndërhyrë Kryetari i trupit gjykues dhe ta refuzonte pranimin e provave që nuk ishin të dobishme për vërtetimin e aktakuzës. Neni 385 (3) i LPP-së i jep autorizim Kryetarit të trupit gjykues t'i refuzojë provat që konsiderohen të panevojshme.⁷² Megjithatë, në rastet e monitoruara të PSP-së, Kryetarët e trupave gjykues rrallë herë e përdorën këtë autorizim, dhe në vend të kësaj lejuan prezantimin e provave të panevojshme.

Kryetari i trupit gjykues gjithashtu ka autorizim ta refuzojë propozimin e provave që i konsideron të parëndësishme. Provat konsiderohen të parëndësishme nëse nuk ndihmojnë në asnjë mënyrë në procesin e vendimmarrjes, që do të thotë se *"nuk ka asnjë lidhje midis fakteve që duhet të vërtetohen dhe fakteve vendimtare"*.⁷³ Në këtë mënyrë, Kryetari i trupit gjykues ka autorizimin t'i drejtojë dhe t'i kontrollojë provat që duhet të prezantohen gjatë shqyrtimit kryesor. Fatkeqësisht, nga monitorimi i rasteve të PSP-së del se gjykatësit e përdorën pak ose aspak këtë dispozitë.

Në një rast, mbrojtja paraqiti një listë me pothuajse 200 dëshmitarë. Megjithëse numri mund të arsyetohet për shkak të numrit të madh të të akuzuarve (21), prapë se prapë është e vështirë të parashikohen rrethanat në të cilat këta dëshmitarë do të dëshmonin në atë mënyrë që të shmanget përsëritja e asaj që tashmë e ka thënë ndonjë dëshmitar tjetër. Këtu Kryetari i trupit gjykues në mënyrë të dobishme mund të kishte siguruar që gjatë gjyqimit të dëgjohen vetëm ata dëshmitarë, dëshmia e të cilëve do të ishte thelbësore. Gjatë gjyqimit, Kryetari i trupit gjykues gjithashtu mund të kishte refuzuar disa prova që ishin lejuar në fillim në përputhje me kushtet e nenit 385 (1) të LPP-së, i cili e detyron Kryetarin e trupit gjykues që t'i kushtojë vëmendjen e duhur *"efikasitetit dhe aspekt ekonomik të procedurës"*.⁷⁴

Në një rast tjetër, gjatë seancave gjyqësore Gjykata lexoi më shumë se 600 SMS që ishin shkëmbyer midis të akuzuarve, ose të akuzuarve dhe personave të tjerë që nuk ishin të përfshirë në procedurë. Në të njëjtin rast, në Gjykatë u lëshuan më shumë se 200 biseda telefonike. Disa nga provat materiale u lexuan në tërësi e disa vetëm në pjesën e rëndësishme. Është e vështirë të konceptohet se vetëm duke i lexuar të gjitha këto biseda (me zë dhe SMS) Prokuroria do të jetë në gjendje ta dëshmojë aktakuzën. Nëse Kryetari i trupit

71 Rasti *Titanik 1*.

72 Në nenin 385 (3) thuhet: "Kryetari i trupit gjykues do të refuzojë shpalljen e atyre dëshmiave nëse ai ose ajo e shohin të panevojshme dhe që nuk janë të rëndësishme për rastin, gjithashtu shkurtimisht do ta spjegojë atë".

73 Neni 347 (1) pika 3 i LPP-së.

74 Shih nenin 385 (1) të LPP-së

gjykues do të kishte luajtur një rol më proaktiv, do të kishte mundur të sigurojë që në gjykatë të lexohej një listë më e shkurtër me biseda, pa e rrezikuar pozitën e Prokurorisë.

Në të njëjtin rast, Prokurori propozoi si provë edhe propozim-ligjin dhe versionin përfundimtar të ligjit, të aprovuar si ligj. Kryetari i trupit gjykues, duke i përdorur kompetencat e tij të dhëna me ligj, mund ta kishte penguar leximin e dokumenteve të tilla, sepse ligji nuk mund të konsiderohet si provë, e aq më pak një propozim-ligj.⁷⁵

Shtyrjet

Në raportin e mëparshëm u analizua çështja e ndërprerjeve dhe shtyrjeve të seancave gjyqësore.⁷⁶ Në të është dhënë një shpjegim i hollësishëm i dallimit midis tyre. Këtu, rikujto-jmë shkurtimisht se “ndërprerja e seancës” e ndjek rrugën e natyrshme të shqyrtimit krye-sor. Ajo përdoret në (pothuajse) të gjitha rastet kur shqyrtimi kryesor nuk ka përfunduar brenda një seance. Kështu, kur dita e punës mbaron ose kur ka nevojë të mbliidhen prova të reja që nuk zgjasin shumë, gjykata shpall ndërprerje të seancës.⁷⁷

Nga ana tjetër, shtyrja bëhet kur shqyrtimi, për arsye të ndryshme, nuk mund të mbahet. Kur merret vendimi për shtyrje, kjo do të thotë se seanca gjyqësore nuk është zhvilluar dhe se afati kohor prej 90 ditësh midis seancave vazhdon të rrjedhë dhe të llogaritet nga seanca e fundit e mbajtur, me çka gjykimi automatikisht zgjatet.⁷⁸ Nëse për arsye të ndryshme nuk mund të mbahen disa seanca, atëherë ka rrezik që të skadojë afati prej 90 ditësh dhe gjy-kimi duhet të rifillojë nga fillimi, duke e zgjatur procedurën dhe duke e shkelur të drejtën për t’u gjykuar brenda një kohe të arsyeshme.

Nga 338 seanca të monitoruara ndërmjet 1 dhjetorit të vitit 2018 dhe 15 janarit të vitit 2020, duke mos i llogaritur seancat për rastet që janë marrë përsipër nga PP-ja dhe procedurat e ndara në një numër rastesh⁷⁹, u shtynë 114 seanca. Pra përqindja e shtyrjes ishte 34%, pothuajse e njëjtë me përqindjen e raportuar në Raportin e dytë të përkohshëm, përkatësisht 33%.

Fakti që Gjykatat caktuan (ose u përpoqën të caktonin) më shumë seanca gjatë periudhës 13-mujore të mbuluar nga ky raport për t’i përfunduar rastet është një shenjë shumë e mirë. Gjykatat, përgjithësisht e morën shumë seriozisht rolin e tyre për të siguruar një zgjidhje të drejtë dhe të shpejtë të rasteve penale. Megjithatë, e njëjta nuk mund të thuhet gjithmonë për mbrojtjen.

Shkaqet kryesore për shtyrjet e seancave gjatë periudhës së mbuluar nga ky raport ishin:

1. Mungesa e të paktën njërit prej të akuzuarve **(30 herë)**;
2. Mungesa e gjyqtarit ose gjyqtarit porotë, ose ndryshimet në përbërjen e trupit gjykues **(22 herë)**;
3. Arsyet e tjera, të cilat përfshijnë ngjarje të jashtme, të cilat nuk të lidhura drejtpërdrejt me procedurën, ekspertët në cilësinë e dëshmitarit që nuk kanë qenë të përgatitur të

75 Në rastin *Trajektorja*, gjatë seancës gjyqësore të mbajtur më 4 prill të vitit 2019.

76 Shih faqen 19 dhe faqen pasuese të *Raportit të dytë të përkohshëm* (versioni në gjuhën angleze).

77 Shih po ashtu nenin 372, paragrafi 1 të LPP-së.

78 Shiko nenin 370 dhe 371 nga LPP.

79 Rasti Spiuni (procedurë e veçantë); Rasti i dhunës *Qendra* (procedura të ndara për Mitko Pecevin dhe Dimçe Kërstevin); Rigjykimi për Fortesa 2 dhe 300.

dëshmojnë, çështje teknike me pajisjet për incizim audio dhe video, ose me sistemin AKMIS, mos dhënia e kohës së mjaftueshme për avokatët sipas detyrës të përgatisin rastin, statusi e PSP-së. **(22 herë)**;

4. Mungesa e dëshmitarit/ ekspertit në cilësinë e dëshmitarit **(12 herë)**;
5. Përputhja e rasteve, ose caktimi i të paktën dy rasteve me të njëjtat palë pjesëmarrëse në të njëjtën kohë **(11 herë)**;
6. Mungesa ose nderimi i avokatit mbrojtës **(8 herë)**;
7. Çështjet procedurale, si për shembull deklasifikimi i dokumenteve, marrja e mendimit ekspert, provat dhe/ose dëshmitarët shtesë, të akuzuarit që nuk janë sjellë nga paratur-gimi **(6 herë)**
8. Mungesa e Prokurorit **(3 herë)**.

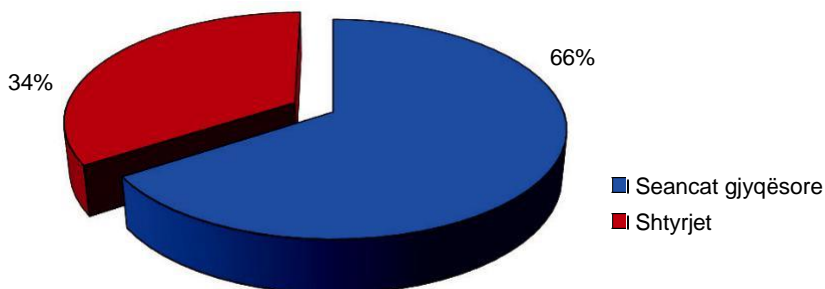
Duke pasur parasysh se seancat për rastin TNT të PSP-së ishin caktuar të mbahen shpesh, duke filluar nga gjysma e dytë e dhjetorit të vitit 2019 deri në fund të periudhës raportuese, disa raste të tjera që e kishin përbërjen e njëjtë të trupit gjykues, dhe/ose që i përfshinin të njëjtët të akuzuar/avokatë mbrojtës, u shtynë ose u anuluan, duke përfshirë rastet *Monstra, Trajektorja, Titanik 1, Toplik, Talir, dhe Talir 2*.

Shtyrjet e seancave gjyqësore në periudhën prej 1 dhjetor 2018 deri më 15 janar 2020

Numri i përgjithshëm i seancave gjyqësore (shkalla e parë): 338

Numri i seancave të shtyra: 114

Përqindja e shtyrjes: 34%

Përqindja e shtyrjes sipas rasteve:

1. Titanik 1	36%	7. TNT	39%
2. Titanik 2	22%	8. Trezori	6%
3. Titanik 3	31%	9. Toplik	50%
4. Tortura	22%	10. Tenderët	33%
5. Fortesa/Target	25%	11. Tarifa	24%
6. Transporter	19%	12. Total	53%

13. Trevnik	13%	16. Talir 2	75%
14. Trajektorja	32%	17. Dhuna Qendër	35%
15. Talir	93%		

Arsyet e shtyrjes së seancave gjyqësore

1. Mungesa e të paktën një të akuzuari	26%
2. Çështjet procedurale	5%
3. Mungesa e gjyqtarit/ndryshimet në përbërjen e trupit gjykues	19%
4. Mungesa e avokatit mbrojtësi/ndryshimi i avokatit mbrojtës	7%
5. Përputhja e rasteve	10%
6. Mungesa e dëshmitarit/ekspertit në cilësinë e dëshmitarit	11%
7. Të tjera	19%
8. Mungesa e prokurorit	3%

Shtyrja e seancave gjyqësore - Rastet e marra përsipër nga PP-ja

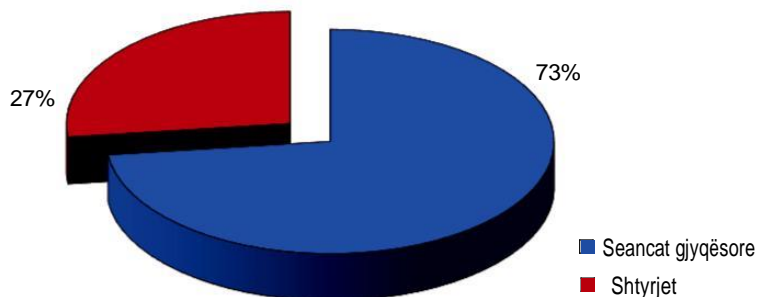
Nga 52 seanca të monitoruara ndërmjet 1 dhjetorit të vitit 2018 dhe 15 janarit të vitit 2020, për rastet që janë marrë përsipër nga PP-ja, duke mos i përfshirë edhe procedurat e ndara në një numër rastesh⁸⁰, u shtynë 14 seanca. Prandaj, përqindja e shtyrjes ishte 27%.

Shkaqet kryesore për shtyrjen e këtyre rasteve ishin:

1. Mungesa e dëshmitarëve të thirrur	shtatë herë
2. Mungesa e gjyqtarit ose gjyqtarit porotë, ose ndryshimet në përbërjen e trupit gjykues	katër herë
3. Mungesa e të paktën njërit prej të akuzuarve	dy herë
4. Arsye të tjera	një herë

80 Rasti Spiuni (procedurë e veçantë).

Magjar Telekom, Spiuni, Monstra

Përqindja e shtyrjes sipas rasteve:

1. Magjar Telekom	50%
2. Spiuni	30%
3. Monstra	14%

Arsyet e shtyrjes së seancave gjyqësore

1. Mungesa e dëshmitarëve të thirrur	50%
2. Mungesa e gjyqtarit/ndryshimet në përbërjen e trupit gjykues	29%
3. Mungesa e të paktën një të akuzuarit	14%
4. Të tjera	7%

Rifillimi i gjykimeve

Sipas nenit 371 të LPP-së, shqyrtimi kryesor që është shtyrë do të fillojë nga fillimi nëse ka ndryshuar gjyqtari individual ose përbërja e trupit gjykues (paragrafi 2) ose nëse ndërprerja midis seancave ka zgjatur më shumë se 90 ditë. Në rastet e tilla, të gjitha provat duhet të prezantohen përsëri (paragrafi 3).

Gjatë periudhës së raportimit, ka pasur 17 rifillime të gjykimeve në gjithsej 14 raste, që do të thotë se në disa raste rifillimi ka ndodhur më shumë se një herë. Këto të dhëna kanë të bëjnë

me rastet e PSP-së dhe me rastet e marra përsipër nga PP-ja. Në gjashtë raste rifillimet u bënë për shkak të ndryshimeve në përbërjen e trupit gjykues, ndërsa në 11 raste për shkak të shtyrjes së seancave.

Gjykimi për rastin *Total* duhej të fillonte nga fillimi, si për shkak të skadimit të periudhës 90-di-tore, ashtu edhe për shkak të një ndryshimi në përbërjen e trupit gjykues. Gjykimi në rastin *Spiuni* filloi nga fillimi dy herë, të dy herët për shkak të kalimit të 60 ditëve (dispozita e vjetër e LPP-së) ndërmjet seancave gjyqësore. Në procedurën e ndarë në rastin *Spiuni*, gjykimi gjithashtu duhej të fillonte nga fillimi dy herë për shkak të kalimit të 60 ditëve midis seancave.

Gjykimi për rastin *Tortura* filloi nga fillimi një herë, për të dy arsytet e përmendura më lart.

Siç u theksua më lartë, gjatë periudhës së mbuluar nga ky raport, Gjykata e rriti numrin e seancave të caktuara gjyqësore, që është për t'u lavdëruar. Megjithatë, përqindja e seancave të shtyra mbetet e njëjtë.

Nga këto numra, mund të vërehet menjëherë se mungesa e të akuzuarit dhe çështjet procedurale janë shkaqet më të shpeshta të shtyrjeve. Në kuadër të kategorisë së çështjeve procedurale, më e zakonshme ishte mungesa e dëshmitarëve. Siç u përmend më lart, në këto raste të veçanta, seancat ka pasur mundësi të mbahen nëse do të ishin prezantuar provat materiale. Megjithatë, për shkak se shqyrtimet kryesore fi lluan me prezantimin e provave materiale kjo nuk ishte e mundur.

Mungesa e të akuzuarit është gjithashtu një arsye e rëndësishme për shtyrjen e seancave. Megjithëse LPP-ja e nje gjykimin në mungesë si çështje parimore, ai lejohet vetëm në raste jashtëzakonisht të kufi zuara. Neni 365 (3) i LPP-së përcakton se i akuzuari mund të gjykohet në mungesë vetëm në ato raste kur *"ai/ajo është në arrati ose nuk është i kapshëm për organet e shtetit, mirëpo ekzistojnë shkaqe me të vërtetë të rëndësishme që të gjykohet edhe pse ai/ajo mungon."*⁸¹

Prania e të akuzuarit gjatë shqyrtimit kryesor shihet si shprehje e së drejtës së tij për gjykim të drejtë. Përmes pranisë së tij/saj, i akuzuari do të kishte njohuri të dorës së parë për provat kundër tij, do të mund t'i merrte në pyetje në mënyrë të kryqëzuar dëshmitarët e Prokurorisë dhe t'i komentonte të gjitha provat e tjera të prezantuara. I akuzuari mund të sugjerojë që para trupit gjykues të prezantohen prova në favor të tij/saj, e po ashtu mund të zgjedhë edhe të dëshmojë.

81 Shih nenin 365 (3) të LPP-së.

Prandaj, e drejta për të qenë i pranishëm është një mjet jashtëzakonisht i rëndësishëm me të cilin sigurohet respektimi i të drejtës për mbrojtje të të akuzuarit dhe zhvillimi i gjykimit sipas standardeve për gjykim të drejtë. Megjithatë, kjo e drejtë nuk mund dhe nuk duhet të keqpërdoret. Në rast të keqpërdorimit, kjo duhet të ndëshkohet. Në këtë kuptim, neni 6 (2) i LPP-së i jep Gjykatës autorizimin që të kujdeset që palët të mos i keqpërdorin drejtat e tyre, ndërsa paragrafi 3 i të njëjtit nen parashikon gjobë me para për çdo kënd që i keqpërdor të drejtat e përcaktuara në LPP.⁸² Në përgjithësi, në rastet e monitoruara të PSP-së, Gjykata nuk e zbatoi në mënyrë efektive këtë të drejtë.

Në disa shkallë gjyqësore kur i akuzuari nuk ishte i pranishëm, kryetarët e trupit gjykues i shtynë seancat, duke urdhëruar që i akuzuari të silltet nga policia në seancën tjetër të caktuar. Shumë herë i akuzuari e arsyetoi mungesën e tij/saj me arsye mjekësore, por Gjykata jo gjithmonë e gjeti këtë arsyetim të besueshëm.⁸³ Në ato raste kur Gjykata ka arsye të besojë se i akuzuari përpiqet ta zgjasë procedurën në mënyrë të panevojshme, neni 6

(3) i LPP-së lejon shqiptimin e gjobës. Megjithatë, në rastet e monitoruara të PSP-së, kjo dispozitë nuk u përdor asnjëherë.

Kohëzgjatja e gjyqësorisë dhe ekzekutimi i sanksioneve

Arsyeshmëria e kohëzgjatjes së procedurës gjyqësore duhet të përcaktohet duke i marrë parasysh rrethanat e rastit konkret, të cilat kërkojnë një vlerësim të përgjithshëm.⁸⁴ Kur përcakton nëse kohëzgjatja e procedurës penale ka qenë e arsyeshme, gjykata duhet t'i marrë parasysh faktorët e tillë si kompleksitetin e rastit, numrin e të akuzuarve dhe sjelljen e të akuzuarit dhe të autoriteteve relevante gjatë gjykimit.

Neni 6 i KEDNj-së nuk kërkon që paditësit të bashkëpunojnë në mënyrë aktive me autoritetet gjyqësore, e as që ata mund të fajësohen për shfrytëzimin e plotë të mjeteve juridike që i kanë në dispozicion të tyre sipas legjislationit vendor. Megjithatë, sjellja e tyre përbën një fakt objektiv që nuk mund t'i atribuohet shtetit të paditur dhe kjo duhet të merret parasysh në përcaktimin nëse kohëzgjatja e procedurës e tejkalon atë që është e arsyeshme.⁸⁵

Gjykimet që filluan të parat ishin ato, aktakuzat e të cilave ishin ngritur më herët: *Fortesa 2*, që filloi më 28 nëntor 2016; *Qendra*, që filloi më 16 dhjetor 2016; dhe, *Transporter*, që filloi më 28 shtator 2017. 17 gjykimet e mbetura filluan midis nëntorit të vitit 2017 dhe prillit të vitit 2018 (*Talir 1* dhe *Talir 2* filluan në shkurt dhe shtator të vitit 2019, respektivisht; por aktakuzat u ngritën pas afatit të përcaktuar fillimisht prej 18-muajsh).

Në momentin e shkrimit të këtij raporti, nga 22 raste të iniciuara nga PSP-ja (përfshi *Talir 1* dhe *Talir 2*), vetëm tetë raste kishin përfunduar në shkallë të parë (duke përfshirë edhe

82 Shih nenin 6 të LPP-së.

83 Për shembull në rastin *Transporter*, Kryetari i trupit gjykues nuk e besoi diagnozën e astmës së të akuzuarit dhe urdhëroi që ai të silltet nga policia në seancën tjetër (gjatë seancës gjyqësore të mbajtur më 2 dhjetor të vitit 2019).

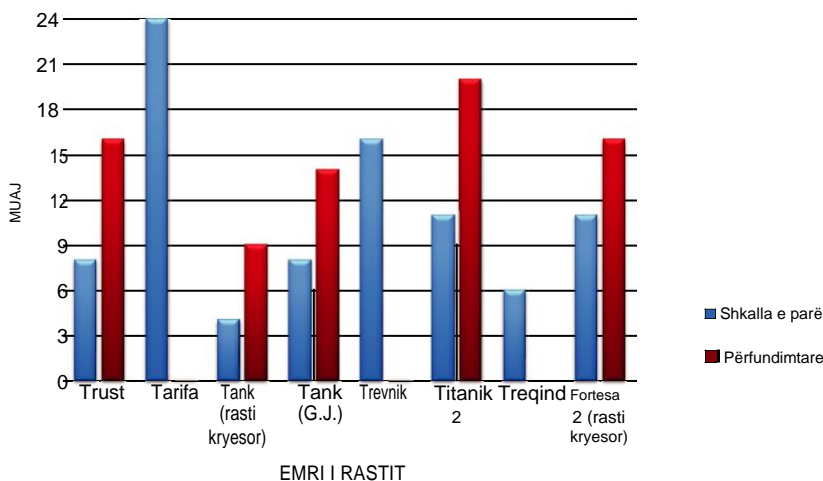
84 Shih praktikën gjyqësore të GJEDNj në rastin *Boddaert kundër Belgjikës*, paragrafi 36.

85 Shih Udhëzuesin për zbatimin e nenit 6 të GJEDNj-së që gjendet në https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf.

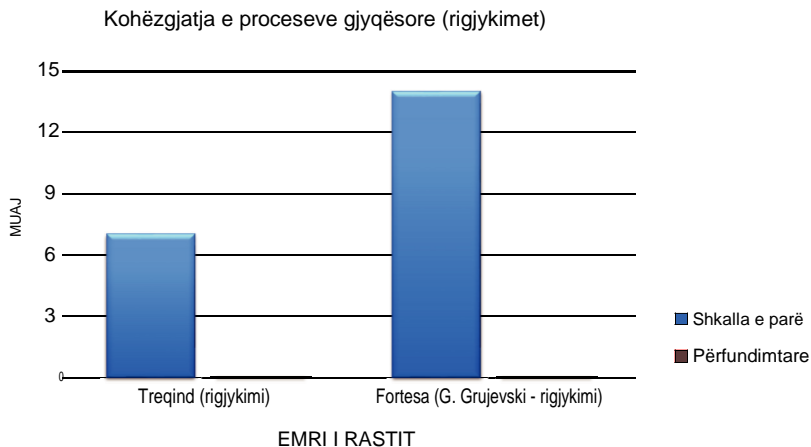
rastin *Tanku*), ndërsa rigjykime ishin urdhëruar dhe kishin përfunduar për dy prej tyre.⁸⁶ Në rastin *Titanik 2*, Gjykata e Apelit, duke vepruar në lidhje me ankesën e mbrojtjes, urdhëroi rigjykim në dhjetor të vitit 2019, kështu që rigjykimi do të fi llojë së shpejti. Numri i rasteve të përfunduara në shkallë të parë dhe të dytë është vetëm katër: *Tank*, *Tifani*, *Trust*, dhe *Fortesa 2* (për të gjitha përveç G. Grujevskit). Asnjëri prej tyre nuk ka përfunduar brenda periudhës së raportimit.

Nga tetë rastet e përfunduara në shkallë të parë, kishte vetëm një aktgjykim lirues. Në një rast të përfunduar, i akuzuari e pranoi fajin që rezultoi me vetëm një seancë të mbajtur (rasti *Tifani*). Në rastin *Qendra*, dy të akuzuar e pranuan fajin (gjykimi vazhdon kundër të akuzuarve të tjerë), një i akuzuar në secilin prej rasteve *Talir 1 dhe Fortesa* gjithashtu e pranuan fajin, por rastet janë ende në vazhdim e sipër kundër të tjerëve. Të akuzuarit që e pranuan fajin u dënuan me kusht, në qoftë se nuk kryejnë vepra të tjera penale gjatë periudhës së provës. Kohëzgjatja e procedurave të shkallës së parë në rastet e përfunduara është nga katër muaj (*Tank* - rasti kryesor) deri në dy vjet (*Tarifa*). Gjyqi për rastin *Tank* (rasti kryesor) fi lloi më 30 janar të vitit 2018 dhe përfundoi më 5 tetor të vitit 2018. Procedura u nda për njërin nga të akuzuarit, gjegjësisht për ish-ministren e punëve të brendshme, për shkak të shtatzënisë së rrezikshme; megjithatë, ky rast u përfundua për më pak se 14 muaj.

Kohëzgjatja e proceseve gjyqësore në rastet e iniciuara nga PSP-ja

86 *Fortesa 2* (vetëm për një të akuzuar), dhe 300.

Sa i përket rasteve të cilat i mori përsipër PSP-ja, pas periudhës raportuese, më 21 janar të vitit 2020 u miratuan aktgjykime në rastin *Spiuni* kundër pesë nga gjashtë të akuzuarit. Në rastin e ndarë (nga rasti origjinali *Spiun*⁸⁷), aktgjykimi u shpall më 11 shkurt të vitit 2020, duke e liruar të akuzuarin nga të gjitha akuzat.

Kur bëhet fj alë për ekzekutimin e dënimeve, siç u përmend në *Raportin e dytë të përkohshëm*, mund të kalojnë disa javë, e në disa raste edhe muaj, prej momentit të miratimit të aktgjykimit përfundimtar nga Gjykata e Apelit deri në fi llimin e procedurës së ekzekutimit të sanksionit. Në momentin e shkrimit të këtij raporti, aktgjykimet ishin përfundimtare për katër të akuzuar që ishin dënuar me burg.

Të gjithë të akuzuarit në rastin *Fortesa 2* (përveç Goran Grujevskit, i cili u gjykua në mung-esë dhe për të cilin është urdhëruar rigjykimi) u dënuan me kusht. Njëri prej tyre e apeloj aktgjykimin e shkallës së parë, mirëpo ankesa e tij u hodh poshtë. Faza e ekzekutimit të dënimit për rastin *Tank* (rasti kryesor) u shpjegua në raportin e kaluar kur bëhet fj alë për ish-kryeministrin⁸⁸, ndërsa i akuzuari tjetër aktualisht e vuan dënimin me burg prej 4 vjet e 6 muaj.

Më 11 mars të vitit 2019, në rastin *Trust*, Gjykata e Apelit e dënoi të akuzuarin Sead Koçan me 4 vjet e 8 muaj burg. Tre muaj më vonë, më 13 qershor të vitit 2019, aktgjykimi u dërgua në Gjykatën Themelore dhe më 20 qershor të vitit 2019 Gjykatësi për ekzekutimin e dënimeve (GjED) lëshoi urdhër për ekzekutimin e sanksionit të Koçanit. Ai duhet të ishte paraqitur në burg më 17 korrik të vitit 2019. Koçan bëri kërkesa të shumta për shtyrje të ekzekutimit të sanksionit të cilat u refuzuan, e përveç kësaj, ai parashtrioi kërkesë në Gjykatën Supreme për rishqyrtim të jashtëzakonshëm të aktgjykimit të tij. Më 2 gusht të vitit 2019, Koçani fi lloi ta vuajë dënimin e tij dhe ndërkohë, publiku u informua se kishte fi lluar konfi skimi i pasurisë së tij, në vlerë prej 17 milion eurosh.

Edhe pse aktgjykimi në rastin *Tank* (procedura e ndarë) është përfundimtar dhe ish-ministria e punëve të brendshme u dënua me katër vjet burg më 25 qershor të vitit 2019, disa

87 Procedura ndaj një të akuzuari u nda që në muajin prill të vitit 2019.

88 Shih *Raportin e Dytë të Përkohshëm*, faqja 13 dhe në vazhdim, *versioni në gjuhën angleze*.

ditë para se të akuzuarës t'i urdhërohej të paraqitej në burg, Gjykata Supreme e shtyu burgimin e saj, në pritje të vendimit për kërkesën për rishqyrtim të jashtëzakonshëm të aktgjyqimit, të cilën ajo e kishte parashtruar pas aktgjyqimit ndëshkues. Gjykata Supreme nuk ka afat kohor për marrjen e vendimit për mjetin e jashtëzakonshëm juridik të parashtruar nga personi i dënuar.

Marrë në përgjithësi, ekzekutimi i sanksioneve në rastet e PSP-së nuk duket shumë problematik. Deri më tani, të akuzuarit në këto raste kryesisht u dënuan me dënime me kusht ose morën aktgjykime liruete. Megjithatë, numri shumë i vogël i rasteve të përfunduara nuk mund të përbëjë bazë për një analizë më gjithëpërfshirëse të ekzekutimit të sanksioneve në përgjithësi.

Mbajtja e seancave të mbyllura për publikun

Një çështje tjetër që u vërejt nga monitoruesit ka të bëjë me mbajtjen e seancave të mbyllura për publikun. Rregulli i përgjithshëm është se gjykimet penale janë të hapura për publikun, dhe se seancat e mbyllura janë përjashtim. Kjo pjesë e raportit jep një pasqyrë të mbajtjes së seancave të mbyllura për publikun në gjykime e PSP-së.

Neni 5 LPP-së e përcakton të drejtën për “gjykim të drejtë dhe publik”.⁸⁹ Parimi i gjykimeve publike spjegohet më tej në nenin 353 të LPP-së, i cili përcakton se shqyrtimi kryesor është i hapur për publikun e moshës të rritur.⁹⁰ Shqyrtimi kryesor mund të jetë i mbyllur për publikun në rrethana të veçanta të parashikuara në nenin 354 të LPP-së.⁹¹ Kushtet e përmendura në ligj janë kufizuese. Vendimi për ta përjashtuar publikun për një pjesë ose për tërë shqyrtimin kryesor varet nga Trupi gjyqësor, duke vepruar sipas detyrës zyrtare ose me propozim të ndonjëres nga palët.⁹²

I njëjti parim gjendet edhe në nenin 6 të KEDNj-së, ku thuhet se, “çdo kush ka të drejtë për gjykim të drejtë dhe publik”.⁹³ Megjithatë, neni 6 i KEDNj-së vazhdon, duke paraparë përjashtim nga parimi i gjyqimit publik nën kushte e mëposhtme: “prania në sallën e gjykatës mund t'i ndalojë shtypit dhe publikut gjatë të gjithë procesit ose gjatë një pjese të tij, në interes të moralitetit, të rendit publik ose të sigurimit kombëtar në një shoqëri demokratike, kur interesat e të miturve ose mbrojtja e jetës private të palëve në proces e kërkon këtë, ose në masën e gjykuar krejtësisht të domosdoshme nga gjykata, kur në rrethana të veçanta publiciteti do të ishte i një natyre që do t'i dëmtonte interesat e drejtësisë.”⁹⁴

Në praktikën e saj gjyqësore, Gjykata Evropiane e ka përshkruar gjerësisht këtë të drejtë, duke pohuar se e drejta për gjykim publik nënkupton “të drejtën për seancë me gojë”.⁹⁵ Për më tepër, në bazë të praktikës gjyqësore të Gjykatës, ky parim mundëson rritjen e dukshmërisë në administrimin e drejtësisë, gjë që nga ana tjetër çon në rritjen e besimit në

89 Shih nenin 5 të LPP-së.

90 “Vetëm personat e rritur mund të marrin pjesë në seancën kryesore” thotë neni 353 (2) i LPP-së.

91 Neni 354 i LPP-së, në pjesën e tij të rëndësishme thotë: “nëse kjo është e nevojshme për ruajtjen e fshehtësisë shtetërore, ushtarake, zyrtare ose fshehtësisë së rëndësishme afariste, ruajtjen e rendit publik, mbrojtjen e jetës private të të akuzuarit, dëshmitarit ose të dëmtuarit, mbrojtjen e sigurisë së dëshmitarit ose viktimës dhe/ose mbrojtjen e interesave të personit të mitur”.

92 Neni 354 i LPP-së.

93 Shih nenin 6 të GJEDNj-së.

94 Po aty fusnota nr. 93.

95 *Döry kundër Suedisë, paragrafi 37.*

administrimin e drejtësisë dhe më shumë, përgjithësisht, në zbatimin e parimit për gjykim të drejtë, si themelor parim i çdo shoqërie demokratike.⁹⁶

Në gjykimet për rastet e PSP-së, nga fillimi i tyre deri më 15 janar të vitit 2020, Trupat gjykues kanë urdhëruar seanca të mbyllura në vetëm nëntë raste.⁹⁷ Nga të gjitha rastet të caktuara gjyqësore gjatë kësaj periudhe, vetëm 25 ishin të mbyllura për publikun. Megjithatë, edhe në ato raste, vetëm një pjesë e seancës u mbyll për publikun, me qëllim që të prezantoheshin prova që konsideroheshin të ndjeshme.

Trupat gjykues urdhëruan që seancat të mbyllen për publikun (pjesë të seancave që kanë qenë të mbyllura për publikun) për arsye të mëposhtme: sepse para Trupit gjykues do të prezantohet informacion i klasifikuar (në 20 situata), dhe për ta mbrojtur privatësinë e të akuzuarve në pesë rastet e tjera. Në një rast, u kërkua privatësi në seancë për shkak të problemeve shëndetësore të të akuzuarit, ndërsa në një rast tjetër, u kërkua të mbrohej privatësia e një personi që nuk ishte i përfshirë në procedurë.

Në tre rastet e tjera, kur u potencuar privatësia si arsye për ta mbyllur seancën për publikun, u lëshuan biseda shumë intime dhe private. Është për t'u lavdëruar fakti që Gjykata e mbylli atë pjesë të seancës, pasi privatësia dhe dinjiteti i të akuzuarve duhet të mbrohen gjithmonë. Megjithatë, është e vështirë të paramendohet se cila është rëndësia e bisedave të tilla, kur akuzat që Prokurori duhej ta dëshmojë përfshinte keqpërdorim të detyrës zyrtare.⁹⁸ Mu për këtë arsye, edhe në këto situata, Kryetari i trupit gjykues mund të kishte luajtur një rol më proaktiv dhe të mernte vendim se këto prova a do të ishin të rëndësishme për rastin ose jo.

Në përgjithësi, sa i përket çështjes së mbajtjes së seancave të mbyllura për publikun, mund të përfundohet se Gjykata luajti një rol të kujdesshëm në balancimin e të gjitha të drejtave të përfshira, duke siguruar mbrojtje adekuate për të gjithë ata. Përjashtimet me të vërtetë u përdorën për qëllime të qarta dhe të kufizuara.

Çështje të tjera

Dy çështje të tjera që u vërejtën gjatë monitorimit të gjykimeve janë fjalët përfundimtare dhe përdorimi i ekspertëve në cilësi të dëshmitarëve. Mënyra se si palët i prezantuan fjalët përfundimtare ishte pasojë e drejtpërdrejtë e modaliteteve me të cilat u prezantuan provat gjatë gjykimeve.

Fjalët përfundimtare

Në proceset gjyqësore për rastet penale, fjalët përfundimtare kanë një vend të veçantë në krahasim me mjetet e tjera që janë në dispozicion të avokatëve: *“fjalët përfundimtare u japin mundësi avokatëve që ta përmbyllin rastin, t'i shpjegojnë provat, t'i sintetizojnë faktet kundërshtuese dhe të bëjnë një lidhje të përbashkët të fakteve me ligjin”*.⁹⁹

96 Shih për shembull *Sutter kundër Zvicrës*, paragrafi 26; *Riepan kundër Austrisë*, paragrafi 27; *Krestovskiy kundër Rusisë*, paragrafi 24.

97 Në rastet *Trajektorja*, *Titanik 1*, *Tortura*, *Qendra*, *Fortesa 2*, *Trezori*, *300*, *Trevnik*, *Monstra*.

98 Biseda shumë intime dhe private u lëshuan në rastin *Trajektorja* (akuza: keqpërdorim i pozitës zyrtare ose autorizimit), dhe *Titanik 1* (akuza: Bashkim kriminal; Shkelja e të drejtës së votës; Keqpërdorim i pozitës zyrtare dhe autorizimit; Shkelje e të drejtës së votuesit për zgjedhje të lirë).

99 “Procedura Penale Ndërkombëtare: Parimet dhe Rregullat”, f. 671.

Palët i paraqesin fjalët e tyre përfundimtare pasi të ketë përfunduar procedura dëshmuese. Në LPP-në “e re” nuk u futën shumë ndryshime sa i përket kësaj dispozite; megjithatë, pas hyrjes në fuqi të LPP-së “së re” dhe elementeve të saj akuzatore, palët i kanë kushtuar më shumë vëmendje përgatitjes dhe prezantimit të fjalëve të tyre përfundimtare.

Ligji nuk përcakton se sa kohë duhet të zgjasë fjala përfundimtare. Në rastet kur mbrojtja ka më shumë se një avokat dhe secili prej tyre dëshiron të paraqesë fjalë përfundimtare, LPP-ja i jep në mënyrë të qartë gjykatësit mundësinë që ta kufizojë kohëzgjatjen e fjalëve përfundimtare dhe të mos u lejojë palëve që të përsëriten.¹⁰⁰

Gjatë monitorimit të gjykimeve të rasteve të PSP-së, u vërejt se para se të fillonte seanca, palët ia jepnin gjykatës fjalët e tyre përfundimtare në një memorie USB, në mënyrë që ato të futeshin direkt në procesverbal nga nëpunësi i gjykatës, e pastaj i lexonin ato me zë të lartë, fjalë për fjalë. Kjo praktikë kontribuoi në efektivitetin e procedurës, pasi në këtë mënyrë harxhohet më pak kohë për futjen e fjalëve përfundimtare në procesverbal.

Gjatë procedurës dëshmuese, u përsërit disa herë se palët do ta shtjellojnë rëndësinë e pro-va e të veçanta në kuadër të fjalëve përfundimtare. Fjalët përfundimtare duhet të jenë një përmbledhje e gjykimit, duke u përqendruar në elementet më të rëndësishme. Megjithatë, në rastet e PSP-së fjalët përfundimtare shpesh ishin të gjata, me ç'rast prokurori ose avokati mbrojtës ofronin informacione shumë të hollësishme në lidhje me ndonjë provë të veçantë, pa e treguar vlerën e saj të vërtetë brenda tërë strategjisë së tyre ose si kjo do ta forconte argumentin e tyre.¹⁰¹

Në fakt, dhënia e fjalës përfundimtare paraqet një mjet të procesit, që kryesisht është e orientuar nga juria, sepse shërben për t'i bindur gjyqtarët porotë për forcën e provave të folësit.¹⁰² Procedurat penale në Maqedoninë e Veriut udhëhiqen nga Trupi gjykues - gjyqtarë dhe gjyqtarë porotë që kanë shumë pak nevojë për përmbledhjen e rastit dhe shpjegimin e provave. Prandaj, fjalët përfundimtare duhet të përqendrohen në atë që është më e rëndësishmja në lidhje me teorinë e rastit ose të sulmojnë çdo dobësi në rastin e palës tjetër, duke i potencuar gjithashtu provat që e mbështesin teorinë e tyre të rastit. Në fjalët përfundimtare, duhet t'i shpjegohet Trupit gjykues se pse provat e prezantuara e mbështesin ose jo sjelljen e aktgjykimit ndëshkues.

Përdorimi i ekspertëve në cilësinë e dëshmitarëve

PSP-ja përdori të njëjtin ekspert në disa raste. Mbrojtja e kontestoi këtë ekspert duke thënë se licenca e tij kishte skaduar dhe se nuk ishte ripërtërirë në momentin kur ai e dha ekspertizën e tij për Prokurorinë.¹⁰³ Situata bëhet edhe më serioze në rastin “300”, ku një nga arsyet e kthimit të rastit për rigjykim ishte nevoja për të konstatuar se a kishte apo nuk kishte eksperti licencë në momentin kur e ka dhënë mendimin e tij ekspert.

Eksperti e pranoi se licenca e tij kishte skaduar në prill të vitit 2018, dhe se licencën e kishte rinovuar në korrik të vitit 2018. Pra, kishte një zbrazëti prej tre muajsh. Meg-

100 Neni 395 (2) i LPP-së.

101 Për shembull palët jepnin informacione si për shembull emrin dhe numrin arkivor të provës, kur i prezantonin këto prova; nëse do t'i referoheshin ndonjë dëshmie të dëshmitarit, ata futeshin në detaje duke e shpjeguar deklaratën e tij/saj (për shembull, rasti Trevnik, rasti Tank)

102 “Procedura Penale Ndërkombëtare: Parimet dhe Rregullat”, f. 671.

103 Kjo situatë është hasur për shembull në rastet 300, Tank, Trajektorja, Tenderët.

jithatë, ai theksoi se e kishte dorëzuar në kohë kërkesën për rinovim të licencës në Ministrinë e Drejtësisë¹⁰⁴, me gjithë dokumentacionin e kërkuar. Ai e kishte bërë këtë gjashtë muaj para skadimit të licencës.

Ligji mbi ekspertizën, më saktë neni 19 paragrafi 5, e rregullon këtë çështje. Kjo dispozitë thekson në mënyrë të qartë se rinovimi bëhet me kërkesë, e cila duhet të dorëzohet “jo më vonë se dy muaj para skadimit”.¹⁰⁵ Kështu, ligji parasheh një detyrim të qartë për ekspertin (që ta dorëzojë kërkesën brenda afatit të caktuar - dy muaj para skadimit). I njëjti nen po parasheh detyrim shumë të qartë për Ministrinë e Drejtësisë, e cila duhet t’u përgjigjet kërkesave të tilla para skadimit të licencës aktuale. Ligji në tërësi nuk e parashikon situatën e përgjigjes me vonesë (pas skadimit të licencës) nga institucioni i autorizuar.

Ky është një shembull klasik i heshtjes konsensuale nga administrata, pasi kjo është një çështje thjesht administrative. Mungesa e efikasitetit nga ana e administratës nuk mund të ketë asnjëherë ndikim negativ mbi qytetarin që i respekton rregullat e njëjta që janë vendosur nga vetë administrata publike. Në çështjen që shqyrtohet këtu, eksperti i ka përmbushur të gjitha kërkesat e vendosura ndaj tij nga administrata. Fakti që rinovimi i licencës u bë pas skadimit të licencës aktuale, në asnjë mënyrë nuk mund të ketë ndikim negativ mbi qytetarin.

Duhet të supozohet se licenca e ekspertit ka qenë e vlefshme gjatë gjithë periudhës kohore, me kusht që licenca të ishte rinovuar. Pasojë e drejtpërdrejtë e kësaj mënyre të të menduarit është se ky ekspert nuk ka pasur ndonjë pengesë ligjore për ta dhënë mendimin e tij ekspert për çështjet që janë në fushën e tij të ekspertizës.

Të mendohet ndryshe do të thotë të ndëshkohet qytetari për mungesën e efikasitetit të administratës publike dhe të kërkohet nga ai që t’i kompensojë shpenzimet për ofrimin me vonesë (dhe të pajustificuar) të shërbimit publik nga administrata publike. Prandaj, në rastin që e shqyrtojmë, mund të përfundohet se eksperti gjithmonë i ka pasur cilësitë që kërkohen për ri-certifikim. Natyrisht, pesha dhe rëndësia e mendimit të tij/saj si ekspert dhe vlera e tij provuese varet tërësisht nga trupi gjykuës.

104 Si autoritet që ka kompetencë për dhënie dhe/ose rinovimin e licencave të ekspertëve.

105 Shih nenin 19 paragrafin 5 nga Ligji për ekspertizë, Gazeta Zyrtare nu. 115/2010, 12/2014, 43/2014, 104/2015, 148/2015, 192/2015 dhe 64/2018

REKOMANDIME

Për Prokurorinë

Duke pasur parasysh kompleksitetin e këtyre rasteve dhe rëndësinë e tyre për interesin publik, është e rëndësishme që gjyqtarët dhe publiku të njihen me teorinë e prokurorisë për rastin konkret në mënyrë të qartë dhe efektive. Për këtë qëllim, PP-ja duhet:

- **T'i shpalosë mbrojtjes në kohë dhe gjerësisht** si provat lehtësuese ashtu edhe ato rënduese, duke u dhënë avokatëve mbrojtës kopje të të gjitha provave të përfshira në dokumentacionin e rastit, pavarësisht nga formati i saj;
- **T'i zgjedhë me përpikëri provat që do t'i nxjerrë në gjykim**, duke ia dorëzuar gjykatës vetëm materialin që është i nevojshëm për ta mbështetur dhe për ta dëshmuar teorinë e rastit;
- **T'i përmirësojë aftësitë prezantuese të prokurorëve në gjykime**: duke e shp-jeguar qartë rëndësinë e provave që ata kërkojnë t'i prezantojnë (gjegjësisht lidhjen e tyre e aktakuzën), si dhe lidhshmërinë midis llojeve të ndryshme të provave të paraqi-tura (gjegjësisht, përgjimeve, dokumenteve, dëshmitarëve).

Për avokatët mbrojtës

- Në përputhje me praktikat më të mira evropiane mbi etikën profesionale, avokatët duhet të pranojnë të përfaqësojnë vetëm raste për të cilat mund të sigurojnë përfaqësim efikas dhe cilësor.

Për Odën e Avokatëve

- Oda e Avokatëve, në kuadër të programeve për trajnim të vazhdueshëm, duhet të orga-nizojë trajnime mbi etikën profesionale, në përputhje me standardet më të mira evropi-ane, që e rregullojnë ushtrimin e të drejtave dhe detyrave të avokatëve mbrojtës.

Për Gjykatën Themelore Penale Shkup

- **Seancat gjyqësore të shtyhen vetëm në dobi të të akuzuarve, të cilët me të vërtetë nuk janë në gjendje të marrin pjesë**, për shembull, për shkak të gjendjes serioze shëndetësore ose për arsye që janë përtej kontrollit të tyre. Sipas kësaj logjike, në parim, detyrimet e punës së të akuzuarve ose udhëtimet zyrtare nuk duhet të konsiderohen si arsye legjitime për ta shtyrë seancën. Kur detyrimi i punës së të akuzuarit buron nga funksioni i tij/saj zyrtar të paraparë me Kushtetutë (gjegjësisht një deputet i akuzuar i cili duhet të marrë pjesë në një seancë parlamentare), afati i gjykimit duhet të përcaktohet paraprakisht, duke pasur parasysh agjendën e parlamentit dhe detyrime e parapara, për t'i shmangur përputhjet midis seancave gjyqësore dhe seancave parlamentare;
- **Të marrin një rol aktiv në menaxhimin e rasteve:**
 - Gjyqtarët duhet ta përdorin mjetin për menaxhim të gjykimit të paraparë në nenin 347 (2) të LPP-së për t'i trajtuar çështjet e provave që kanë potencial të pengojnë ose ta rëndojnë rrjedhën e gjykimit;

- Gjyqtarët duhet ta mbikëqyrin në mënyrë aktive pranimin e provave në gjykim, duke i përjashtuar provat që janë të panevojshme ose të parëndësishme.
- **Ta interpretojnë kornizën ligjore për shpalosjen e provave në përputhje me standardet ndërkombëtare:** gjyqtarët duhet ta mbikëqyrin procesin e shpalosjes, duke vendosur mbi kërkesat e palëve me vendime të arsyetuara mirë, dhe të sigurojnë qasje thelbësore të avokatëve mbrojtës në dokumentacionin e rastit.

Për pushtetin liqjvënës dhe atë ekzekutiv

- **Të përmirësohet korniza ligjore për praninë e të akuzuarve në gjykim:**
 - LPP-ja duhet të përmbajë tregues në lidhje me atë se cilat arsytetime janë të pranueshme e cilat jo. Konkretisht, do të ishte e dobishme që në LPP të futet një klauzolë e përgjithshme, me të cilën vetëm pengesat “legjitime” dhe “absolute” mund të pranohen nga gjykatësi si shkak për shtyrjen e seancës.
- **Të harmonizohet korniza ligjore për gjykimet në mungesë me standardet ndërkombëtare:** kur i akuzuari pa mëdyshje heq dorë nga e drejta e tij/saj për të qenë i pranishëm në gjykim, ai/ajo nuk duhet të ketë të drejtë për rigjykim në të ardhmen.
- **Të shqyrtohet mundësia për futjen e detyrimit për Prokurorinë, që së bashku me aktakuzën, gjykatës t’ia dorëzojë tërë dokumentacionin e hetimit të rastit.**
- **Të shqyrtohet mundësia për futjen e mekanizmit të të ashtuquajturave “konferenca të statusit” në LPP,** për ta vlerësuar përparimin e rastit, të vendoset një afat kohor për procedurën dëshmuese gjatë gjykimit, dhe të arrihet marrëveshje ndërmjet palëve për elementet e pakontestuara.

